

Høgskulen på Vestlandet

Pedagogikk og elevkunnskap 2b 5-10

LU2-PEL415

Predefinert informasjon

Startdato:	05-05-2017 09:00	Termin:	2017 06
Sluttdato:	19-05-2017 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinnskala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave	Studiepoeng:	15
SIS-kode:	LU2-PEL415 1 B-1		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltakar

Namn: Malin Therese Tufte Øye
Kandidatnr.: 25
HVL-id: 137201@hvl.no

Informasjon frå deltakar

Tal på ord *: 12073
Tru- og loverklæring *: Ja

Gruppe

Gruppenamn: Bachelor
Gruppenummer: 5
Andre medlemmer i gruppa: Synnøve Tufte Øye

Eg godkjenner avtalen om tilgjengeleggjing av bacheloroppgåva mi *

Ja

**Høgskulen
på Vestlandet**

BACHELOROPPGAVE

«Voldtekt, seksuelle krenkelser og seksuell trakassering er store samfunnsproblem – hva gjør skolen for å forebygge?»

«Rape, sexual offences and sexual harassment are huge social problems – what does the school do to prevent it?»

LU2-PEL415

Avdeling for lærerutdanning og kulturfag

Grunnskolelærerutdanning 5.-10. trinn

19. mai 2017

Antall ord: 12073 ord

AV MALIN THERESE TUFTE ØYE & SYNNØVE TUFTE ØYE

Veiledet av Hein Berdinesen & Ieva Kuginyte-Arlauskiene

Bekreftelse

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jfr. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Publisering er aktuelt for oppgaver med karakteren A eller B, samt unntaksvis for oppgaver der veileder/sensor måtte mene at tema/innhold er såpass spesielt at oppgaven bør offentliggjøres selv om ikke karakterkravet oppfylles.

Jeg gir med dette samtykke til at Bacheloroppgaven min kan publiseres på internett gjennom biblioteket sitt elektroniske system (Bibsys) – merket med mitt navn.

Publisering - JA

Publisering - NEI

Tittel på oppgaven:

«Voldtekt, seksuelle krenkelser og seksuell trakassering er store samfunnsproblem – hva gjør skolen for å forebygge?»

Navn: **Malin Therese Tufte Øye & Synnøve Tufte Øye**. År/Termin: **3. år, 6. termin**.

Kull: 2014

Dato: ..... Signatur: .....

Sammendrag

Oppgaven er knyttet opp mot skole og hvordan skolen jobber forebyggende mot seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt i fagene pedagogikk og samfunnsfag. Formålet med oppgaven er å avdekke hvor mye skolene arbeider forebyggende, og hvilken gruppe lærere som sitter med ansvaret. Bendixen og Kennair (2016) har undersøkt omfanget av seksuell trakassering, samt risikofaktorer, konsekvenser og forebygging av seksuell trakassering i videregående og ungdomsskolen. Det er inndelingen i NTNUs rapport «*En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring*» (2016) som danner bakgrunnen for oppgaven, nemlig årsaker til, konsekvenser av og forebygging av seksuell trakassering i skolen. Vår påstand er at det er samfunnsfaglæreren som har et spesifikt ansvar i å snakke om og forebygge seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt i skolen, og i den forbindelse har vi analysert fire læreverk (8-10) for å finne ut hvor mye de vektlegger temaet seksuell trakassering.

I forskningsarbeidet vårt benyttet vi kvalitative forskningsintervju ved bruk av båndopptaker og intervjuguider. Det ble samlet inn en rekke data i intervjuene, som ble gjort med to samfunnsfaglærere og en inspektør ved en ungdomsskole. Intervjuobjektene hadde alle det overordnede målet om å gi svar på og belyse ulike sider ved problemstillingen vår.

Hovedfunnene våre bekrefter mistanker vi hadde før vi startet forskningsarbeidet: Lærerne bekrefter at de har et ønske om å arbeide forebyggende, men ikke føler på et spesifikt ansvar som timelærere. Vår forskning ser ut til å vise at vanskelighetene med det forebyggende aspektet av seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt i skolen i mange tilfeller skyldes mangel på tid og midler. Lærerne mener også at det er for lite oppfordring fra ledelsen, noe ledelsen ikke avkrefter. Vår konklusjon er at for å kunne jobbe optimalt med forebygging, er det visse ting som må falle på plass: Tid, midler og kompetanse. Ved å frigjøre tid og midler samt å tidfeste forebyggende arbeid på planene, vil det være enklere for hver enkelt lærer å arbeide forebyggende sammen med elevene.

Innholdsliste

Sammendrag	
1.0. Innledning	1
2.0 Teorikapittel	4
2.1 Begrepsforklaringer.....	4
2.2 Omfang	7
2.6 Lærebøker.....	10
2.6.1. <i>ZOOM</i>	11
2.6.2. <i>Makt og menneske</i>	13
2.6.3. <i>Kosmos 8</i>	13
3.0. Metodedel	16
3.1. Induktiv tilnærming.....	16
3.2. Kvalitativt intervju	16
3.2.1. Utvalg	17
3.2.2. Gyldighet	17
3.2.3. Pålitelighet.....	18
3.2.4. Mulige feilkilder.....	18
4.0. Presentasjon av data	19
4.1. Årsaker	19
4.1.1. Hva er årsakene for at det blir snakket så lite om seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser i samfunnsfag?	19
4.1.2. Årsaksforklaringer til hvorfor noen seksuelt trakasserer og/eller er offer for seksuell trakassering.....	20
4.1.3. Årsaksforklaringer fra inspektør.....	20
4.2. Konsekvenser	21
4.3. Forebygging.....	22
5.0. Drøfting	25
5.1. Påstand: «Seksuell trakassering er et stort samfunnsproblem, og skolen har sin del av ansvaret for å drive forebyggende arbeid»	25
5.2. Påstand: «Helsesøster må få en større rolle i skolen»	28
5.3. Påstand: «Samfunnsfaglærere må innse at de har et viktig rolle i seksualundervisningen»	29
6.0. Konklusjon	33
7.0. VEDLEGG	37
7.1. Vedlegg 1 – Informasjonsskriv til rektor.....	37
7.2. Vedlegg 2 – Lærerintervju.....	39
7.3. Vedlegg 3 – Inspektørintervju	41

7.4. Vedlegg 4 – Transkribering av intervju.....	42

1.0. Innledning

Da den 17-årige fiktive karakteren Noora i ungdomsserien SKAM opplever å motta nakenbilder av seg selv etter en fest, bestemmer hun seg for å konfrontere avsender. Hun husker ikke hva som skjedde, og har tanker om at hun muligens kan ha blitt både dopet ned og voldtatt. Når hun velger å møte og konfrontere gjerningsmannen, truer han henne med å sende nakenbildet videre om hun ikke slutter å være så «tøff i trynet». Noora er en kunnskapsrik ung kvinne og henviser til straffeloven § 204 a, § 263, § 251 og § 1-5.

Når episoden av SKAM gikk på NRK, fikk serien voldsom oppmerksomhet i media. Den fikk mye skryt nettopp fordi de gjør unge mer bevisst på hva som er straffbart og ikke, samt hvor de kan finne disse lovene. Det var dette som fikk oss til å lure på hvem som egentlig har ansvaret for å snakke om voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser. Hvor skal ungdommene hente informasjon om noe som er så viktig?

Ungdommer tilbringer omtrent fem av syv dager på skolen, og er på skolen rundt 6-7 timer hver dag. Da er det vel naturlig at skolen tar noe av ansvaret for å forebygge seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser?

Det er jo slik at skolen har et ansvar for å skape dannede medlemmer av samfunnet, og vi mener at for å bli et dannet samfunnsmedlem må man ha kunnskap om både hva man gjør om man blir utsatt eller ser seksuell trakassering, seksuelle krenkelser eller voldtekt. Man må også lære at disse tingene er ulovlige og uakseptable.

Kort tid etter den mye omtalte episoden av SKAM ble sendt på TV, var det en ny sak som dominerte nyhetsbilde og sosiale medier, nemlig den såkalte Hemsedal-saken. Andrea Voll Voldum opplevde å bli dopet ned og gruppevoldtatt av tre voksne menn i Hemsedal. Disse tre overgrepsmennene ble frikjent i retten, og det var da Andrea tok saken i egne hender og publiserte navnene deres på Facebook. Kunne bedre forebygging og informasjon om grenser, seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt ført til at Andrea, blant flere, ikke hadde trengt å bli utsatt for dette overgrepet?

Dette var noe av det som var i tankene våre da vi valgte følgende problemstilling for denne oppgaven:

«Hvordan forebygges seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt i skolen?».

Forskning viser at få skoler jobber aktivt med problemstillinger knyttet til kjønnsrelatert mobbing, til tross for at likestillingsloven pålegger utdanningsinstitusjoner å forebygge seksuell trakassering og at nasjonale handlingsplaner gir føringer i skolen (Meld.St.44 2012-13, s.97).

Ikke bare har skolen en viktig rolle i arbeidet med hensyn til å oppdage og forebygge at trakassering, vold og krenkelser skjer på skolen, men også ellers i elevens liv. Dette er juridisk forankret, da alle elever i norsk skole er beskyttet gjennom et sett med lover og forskrifter. Vi nevner her opplæringslova § 9-a1 «Generelle krav» og likestillingsloven § 8a «Trakassering på grunn av kjønn og seksuell trakassering».

Det er generelt lite litteratur å finne angående direkte konsekvenser av seksuell trakassering i skolen, og underrapportering fra ofre for seksuell trakassering kan ha en innvirkning på dette. Det er derfor det er så viktig å snakke om disse emnene i skolen, slik at man både får forhindre at det skjer, og samtidig gjør ungdommene mer bevisste på hva som er akseptabelt og ikke. Det er nemlig slik at mange måler skjønnheten sin i hvor mye oppmerksomhet de får fra det motsatte kjønn, og da kan seksuell trakassering feilaktig regnes som noe positivt.

I en spørretime på Stortinget i mai 2016 kommer Kirsti Bergstø fra SV med en viktig påstand: «Seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser er et samfunnsproblem som må bekjempes og forebygges. Det er få andre arenaer enn skolen som kan sikre at alle barn og unge lærer om, diskuterer og reflekterer rundt kjønn, kropp, seksualitet og grensesetting.» (Spørretimen, 25. mai 2016). Dette er en sentral og politisk begrunnet *påstand* for vår oppgave, og vi har brukt denne til å drøfte funnene fra intervjuene vi foretok oss. Som samfunnsfagslærere mener vi at vi har et spesielt ansvar for å snakke om seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt som et forebyggingsarbeid. Som Bergstø sier det, er dette blitt et samfunnsproblem som må bekjempes og forebygges.¹

Oppgaven vår har følgende disposisjon: I teoridelen forklarer vi først sentrale begreper knyttet opp mot problemstillingen, og presenterer funn fra NTNUs rapport «En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående

---

¹ 15 prosent av alle unge har blitt utsatt for seksuelle overgrep før fylte 18 år. Når unge utsettes for voldtekt før fylte 18 år, er overgriper som oftest venner, kjærester, andre unge bekjente eller naboer og andre kjente voksne. Mellom 20 og 30 prosent av seksuelle overgrep rettet mot barn og unge utføres av andre barn og unge. Rundt halvparten av voksne overgripere forteller at de begikk sitt første overgrep som barn eller tenåring. I de fleste tilfeller som er rapportert, er overgriperen en gutt. Om man utsettes for seksuelle overgrep i ung alder, øker risikoen for selv å begå overgrep i voksen alder. Mange overgripere har selv vært utsatt for traumer og/eller overgrep. Tidlig og god oppfølging av ofre for seksuelle overgrep kan forebygge at disse senere selv begår overgrep (Thoresen og Hjemdal 2014). Vårt fokus er ikke her, men avgrenses til vår problemstilling.

opplæring» (2016). Deretter presenterer vi fire lærebøker fra ungdomsskolen, som vi har undersøkt for å se om de fokuserer på det læreplanen vektlegger i læreplanen for samfunnsfag etter 10.trinn, med henhold til seksualitet og identitet hos unge. I metodedelen av oppgaven presenterer vi funnene fra intervjuer vi har gjort med tre lærere og rektor ved en skole. Til slutt i oppgaven kommer det en drøftingsdel, som i hovedsak argumenterer for påstanden presentert ovenfor.

2.0 Teorikapittel

I problemstillingen vår «Hvordan blir seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser snakket om i skolen?», tar vi i bruk begrepene «seksuell trakassering», «voldtekt» og «seksuelle krenkelser», ettersom de er viktige for oppgavens problemstilling. Vi har brukt ulike lovverk som opplæringsloven, diskrimineringsloven og likestillingsloven for å definere begrepene. Videre tar vi for oss NTNUs rapport «En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring» (2016). Rapporten gir en oversikt over norsk og annen nordisk forskning på bakgrunn av tilgjengelig kunnskap for perioden 2007-2015 (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s.2).

Denne rapporten er den mest vesentlige for vår problemstilling, ettersom den har undersøkt omfanget av seksuell trakassering i skolen. Rapporten legger vekt på konsekvenser av å bli seksuelt trakassert, risikofaktorer for å bli seksuelt trakassert, samt risikofaktorer ved å begå seksuell trakassering. Vi har supplert med informasjon fra Hannah Helseths rapport «Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge fra 2007» og Stortingsmelding 44 «Likestilling kommer ikke av seg selv» (kapittel 7 «Seksuell trakassering»).

2.1 Begrepsforklaringer

«Seksuell trakassering» er et hovedbegrep i denne oppgaven, og skal forstås som en måte å utøve makt på, og i lys av makt- og ulikhetsstrukturer som kjønn, alder, klasse og etnisitet (Meld. St. 2012-13, s.99). Ifølge Bendixen mfl. utgjør «det å bli utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet i form av seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring [...] et betydelig samfunnsproblem og denne formen for trakassering er utbredt både blant gutter og jenter» (Bendixen mfl., 2016, s.2). Seksuell trakassering er utvilsomt ulikestilling, ukultur og forbudt ved lov, men likevel er seksuell trakassering utbredt i både arbeidsliv, skole og fritid og generelt blant ungdom (Meld. St. 2012-13, s.95).

I Opplæringslova § 9a - 3 som omhandler det psykososiale miljøet, står det:

Skulen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Dersom nokon som er tilsett ved skolen får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller

rasisme, skal vedkommende snarast undersøke saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogeleg, sjølv gripe direkte inn (Opplæringslova, 1998 § 9a – 3).

Helseth skriver følgende om seksuell trakassering i sin rapport «Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge» (2007, s.10):

Seksuell trakassering eller diskriminering på grunnlag av kjønn eller seksualitet er forbudt, og vis en ansatt ved skolen får kunnskap om det så er hun forpliktet til å gjøre noe med det. Vis skoleledelsen etter å ha fått kunnskap om diskriminering, vold eller trakassering på grunnlag av kjønn eller seksualitet ikke gjennomfører tiltak, så kan de straffes. Kunnskapen om denne loven blant elevene har vist seg å være lav selv om lærerne vet om den (Helseth, 2007, s.10).

Opplæringsloven nevner krenkende ord og handlinger, men ikke seksuell trakassering direkte. Det finnes imidlertid regler som gir vern mot trakassering på grunn av kjønn, etnisitet, religion, livssyn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Reglene finnes i likestillings- og diskrimineringslovgivningen²: «Trakassering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk er forbudt. Med trakassering menes handlinger, unnlater eller ytringer som virker eller har til formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende» (Diskrimineringsloven, 2013 § 8). Selv om opplæringsloven ikke eksplisitt nevner diskriminering på grunnlag av seksualitet, så skal elever være beskyttet mot dette i det allmenne vernet mot diskriminering.

I Straffeloven § 298 blir seksuelt krenkende atferd beskrevet som når noen i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd a) på offentlig sted, eller b) i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket i det. Straffeloven beskriver også seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år i § 305 som når noen a) i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd i nærvær av eller overfor barn under 16 år, b) tvinger eller forleder et barn under 16 år til å utvise seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd med mindre forholdet rammes av strengere bestemmelser.

---

² Se også Bendixen mfl., 2016, s.5-6.

Seksuell- og kjønnsbasert trakassering blir definert i likestillingslovens § 8a på denne måten:

Trakassering på grunn av kjønn og seksuell trakassering er forbudt. Med trakassering på grunn av kjønn menes handlinger, unnlatelser eller ytringer som virker eller har til formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende. Med seksuell trakassering menes uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer (Likestillingsloven, 2013 § 8a).

Likestillingsloven slår dermed fast at det er ulovlig å utsette andre for seksuell trakassering. Seksuell trakassering blir regnet som forskjellsbehandling på grunn av kjønn ved at kjønn dikterer hvordan man blir behandlet forskjellig (Helseth, 2007, s.10).

Seksuell trakassering kan ha flere former. Eksempel på en inndeling er verbal-, visuell- og fysisk seksuell trakassering. Verbal trakassering omfatter blant annet uønskede, nærgående spørsmål om kropp og seksualitet, negativ ryktespredning, seksuelle hentydninger, kommentarer knyttet til kropp og utseende og bruken av kjønnsbaserte skjellsord. Den kan skje i ansikt-til-ansikt situasjoner, men også i form av uønskede telefonsamtaler, SMS, eller brev med seksuelt innhold (Meld.St. 2012-13, s.95). Seksuell trakassering kan være visuell, og denne formen omfatter blant annet pornografiske bilder og seksuelle gester. Sosiale medier er sentrale arenaer for visuell trakassering (Meld. St. 2012-13, s.95).

Fysisk seksuell trakassering omfatter alle former for uønsket seksuell berøring som er plagsom for den som berøres. Denne formen omfatter et bredt spekter av handlinger som i sin groveste form ligger tett opp til definisjonen av voldtekt i voldtektsbestemmelsen i straffeloven (Meld.St. 2012-13, s.95). Straffeloven § 291 definerer voldtekt som når noen a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd, b) har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller c) ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svaret til seksuell omgang med seg selv. Disse handlingene straffes med fengsel inntil 10 år (Straffeloven, 2009 § 291).

2.2 Omfang

Vi har tatt utgangspunktet i to kartleggingsundersøkelser som vi synes er relevante for å besvare spørsmålet om omfanget av seksuell trakassering. Disse er Bendixen og Kennair (2008) og Bendixen og Kennair (2014). Det representative utvalget i disse rapportene inkluderer by- og bygdeskoler og elever på yrkesrettet- og studieforberedende program. Utvalget representerer de fleste videregående skolene i Sør-Trøndelag.

Bendixen og Kennair (2008, studie 1) rapporterte at i løpet av ca. 12 måneder, har 76 % av jentene og 73 % av guttene opplevd å bli utsatt for minst et tilfelle av ikke-fysisk seksuell trakassering (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 25). Bendixen og Kennair (2014, studie 2) rapporterer seks år senere i en tilsvarende studie at i løpet av samme tidsrom har 63 % av jentene og 62 % av guttene opplevd minst en form for ikke-fysisk seksuell trakassering (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 25). Her kan man tydelig se at det ikke er store forskjeller mellom kjønnene. Studien kategoriserer videre likekjønnet og motsattkjønnet trakassering:

- Fra gutter mot jevnaldrende gutter (56 %)
- Fra jenter mot jevnaldrende jenter (46 %)
- Fra gutter mot jevnaldrende jenter (55 %)
- Fra jenter mot jevnaldrende gutter (40 %)

(Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 25).

Ut i fra disse tallene kan man fastslå at det er gutter som helst utfører ikke-fysisk seksuell trakassering. Det er snovere 1 % forskjell mellom ikke-fysisk seksuell trakassering fra gutter mot gutter og fra gutter mot jenter.

Omfanget av fysiske former for seksuell trakassering/seksuell tvang var også betydelig i de to studiene. I Studie 1 oppga 42 % av jentene og 29 % av guttene at de var utsatt for minst ett tilfelle av seksuell tvang siste år. Tilsvarende i Studie 2 var 35 % (jenter) og 25 % (gutter). De groveste formene for tvang og tvang til samleie sist år, ble rapportert av nær 4 % av jentene og av rundt 1 % av guttene i begge stadier (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 25). Her kan vi se at fysiske former for seksuell trakassering er noe som i større grad påvirker

jenter.³ Omfanget av opplevd digital seksuell trakassering gjennom sosiale medier (mottatt uønsket seksuelt innhold) var betydelig i begge studiene til Bendixen og Kennair over. Man kan også se en viss økning fra Studie 1 (én av fire elever) til Studie 2 (én av tre elever) (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s.25). Man kan tenke seg at den økte forekomsten av digital trakassering kommer fra ungdommens økte tilgang på og bruk av nettbrett og smarttelefon. Det å få spredt nakenbilder av seg selv på nett var langt mindre vanlig (4-5 % i begge studiene) (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 25).⁴

Studiens forfattere konkluderer med at det ikke er behov for videre kartlegging av omfanget av ulike former for seksuell trakassering blant ungdom i ungdomsskolealder og videregående opplæring (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 26). De konkluderer med at videre forskning bør ha et annet fokus, ettersom de på bakgrunn av denne rapporten viser at størrelsen på omfanget av seksuell trakassering er godt nok dokumentert. De kommer med eksempler som *årsaker, konsekvenser og hvordan å forebygge* seksuell trakassering, og det er her de mener hovedfokuset bør ligge i videre forskning.

2.3 Årsaker

I motsetning til omfang, er årsaker mye vanskeligere å konkludere på, gitt nåværende kunnskapsstatus og forskning (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016 s. 26). Studiene presentert ovenfor kan til dags dato ikke påpeke konkrete årsaker til seksuell trakassering, men heller risikofaktorer. Risikofaktorer kan i denne sammenhengen defineres som alle forhold som øker den statistiske sannsynligheten for å bli utsatt for, eller utsette andre for, seksuell trakassering (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 26).

For å finne risikofaktorer for å bli seksuelt trakassert bruker vi funn fra de fire studiene til Schou, Dyb & Graff-Iversen (2007), Skoog, T. & Bayram Özdemir, S. (2016), Kennair og

---

³ En forklaring på dette kan være biologisk. Man kan forstå seksuell trakassering som en misforståelse mellom menn og kvinners ulike biologi ved å ta i bruk det biologiske perspektivet. Menn kan tolke situasjoner mer seksuelt ladde enn det de nødvendigvis er, ved at de har en tendens til å være mer seksuelt aggressive fra biologiens side. Kvinner derimot vil beskytte seg mot seksuelle tilnærmelser og har en tendens til å overvurdere fare for seksuelle overgrep (Helseth, 2007, s.12).

⁴ Digital trakassering kan skje på flere forskjellige måter som video/bildemeldinger, ved bruk av e-post, SMS, chatte-tjenester eller nettsider opprettet for å sverte eller såre noen. Digital trakassering kan også skje gjennom at den postes uønskede kommentarer på sosiale nettverkssider eller på blogg. Videre kan digital trakassering skje i dataspill og i virtuelle miljøer (Hellevik & Øverlien, 2013, s. 5). Det er en liten tallmessig nedgang i perioden 2007-2014 med unntak av de groveste formene for seksuell tvang og digital trakassering. Tallene er ikke direkte sammenlignbare, ettersom det er gjort endringer i operasjonaliseringen av målene på ikke-fysisk seksuell trakassering, dette ble gjort for å klargjøre meningsinnholdet i enkelte av utsagnene (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s.25)

Bendixen (2012) og Bendixen og Kennair (2017). Funn fra disse arbeidene beskriver en klar sammenheng mellom gutter og jenters kortidsseksuelle orientering på den ene siden, og seksuell trakassering på den andre (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 26). Vi kan se på denne type korttidseksuelle orientering som et personlig karakteristikum, som gir et utslag i en seksuell atferd og seksuelle tanker og følelser der opplevelsen av kjærlighet og følelsesmessige bånd ikke er viktig. Dette er altså ikke det samme som generell seksuell interesse eller romantisk orientering (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 26). Studiene viser at en økt grad av eksponering for pornografi har en sammenheng med korttidseksuell orientering. Den økende graden av eksponering for pornografien er også assosiert til økt utsatthet for seksuell trakassering. I en studie av svenske jenter og gutter finner man at tidlig biologisk modning antageligvis er en risiko for å bli utsatt for seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen Tidlig biologisk modning synes å virke gjennom det at man får et relativt mer seksuelt modent utseende (sammenlignet med jevnaldrende) og at man er seksuelt aktiv (og har hatt tilfeldig sex). De fire studiene peker alle i samme retning.

Seksuell trakassering av ungdom er altså ikke en vilkårlig prosess, men synes å være assosiert med seksuell erfaring, korttidseksuell orientering og seksuelle handlinger løstrevet fra emosjonelle bånd og kjærlighet. Konsum av og eksponering for pornografisk materiale understreker dette, og tidlig biologisk modning kan være en av flere bakenforliggende faktorer.

Når det kommer til de ulike fysiske formene for seksuell trakassering samt seksuelle overgrep, er det jentene som er mest utsatt. I kategorien ikke-fysisk seksuell trakassering er det guttene som er de mest utsatte. Studiene som også har undersøkt kjønnet på den som trakasserer, finner at likekjønnet seksuelle trakassering er minst like vanlig som trakassering mellom kjønnene (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 27).⁵

2.4 Konsekvenser

Når man skal se på konsekvenser, er det vesentlig å dele trakasseringen inn i tre kategorier: Ikke-fysisk seksuell trakassering, fysisk seksuell trakassering, og seksuelle overgrep. Marshall mfl. (2013) fant blant gutter og jenter i Sverige at selv-skading kan være en konsekvens av å bli utsatt for seksuell trakassering (målet inkluderer både fysiske og ikke-fysiske former),

---

⁵ Vi vet enda ikke om dette også gjelder for seksuelle minoriteter ettersom denne studien er gjennomført på heteroseksuelle elever. Det studien imidlertid finner svar på er at seksuelle minoriteter også rapporterte å seksuelt trakassere andre jevnaldrene, spesielt ved bruk av homofobiske utsagn.

spesielt blant de yngste (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 28). I en nyere studie fant Skoog mfl. (2015) en assosiasjon mellom seksuell trakassering og senere symptomer på depresjon blant de yngste jentene i utvalget (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s.28). I studien til Dahlqvist mfl. (2016) ser man at seksuell trakassering, da spesifikt negative ord og uttrykk, var assosiert med senere symptomer på depresjon hos jenter, men ikke hos gutter. De ser også på retningsspørsmålet (hva fører til hva) og finner at depresjon ikke fører til senere verbal trakassering, mens bildet for fysisk trakassering og depresjon viste en mer gjensidig påvirkning (Bendixen, Kennair & Grøntvedt, 2016, s. 28).

2.5 Forebygging

I følge Helseth (2007) kan ulike undersøkelser antyde at en underrapportering av problemet seksuell trakassering. Unge kan ha blitt utsatt for uakseptable handlinger av seksuell og kjønnnet karakter uten at de selv bruker ordet «seksuell trakassering» for å definere egne erfaringer (Helseth, 2007). På den måten kan mangel på kunnskap om hva seksuell trakassering er, bidra til underrapportering blant de spurte. Det er også grunn til å anta at det for mange kan være vanskelig å rapportere om slike former for trakassering. Forskning viser at få skoler jobber aktivt med problemstillinger knyttet til kjønnsrelatert mobbing, til tross for at likestillingsloven pålegger utdanningsinstitusjoner å forebygge seksuell trakassering og at nasjonale handlingsplaner gir føringer i skolen (Meld.St. 2012-13, s.97).

2.6 Lærebøker

Problemstillingen vår «Hvordan forebygges seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt i skolen?» legger opp til at vi måtte undersøke lærebøkene som blir brukt i skolen. Siden de lærerne vi intervjuet arbeidet på ungdomsskole valgte vi å ta for oss bøker fra 8-10 trinn. Et av spørsmålene vi stilte til lærerne, var: «Hvem er det som har ansvaret for å snakke om disse emnene, etter din mening? Tror du det er slik at mange ser på samfunnsfaglæreren som den som burde ta på seg dette ansvaret? Eventuelt hvorfor?». Dette er også en faktor for hvorfor vi ønsket å se i lærebøkene i samfunnsfag, for å se om disse temaene er noe som blir viet plass til i lærebøkene. For å ha noe å sammenligne med, fant vi fram til læreplanen i samfunnsfag etter endt 10.trinn for å se om det var noen kompetansemål som var relevante for vår problemstilling. Det var faktisk talt ikke mye å finne, men under samfunnskunnskap fant vi et kompetansemål som er svært relevant for vår studie: «*Analysere kjønnsroller i skildringar av seksualitet og forklare skilnaden på ønskt seksuell kontakt og seksuelle*

overgrep» (Utdanningsdirektoratet, 2006). Læreplanen sier altså her at etter 10.klasse så skal elevene kunne forklare forskjellen på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep.

For å kunne forklare forskjellene må de først og fremst ha kunnskap om hva de ulike begrepene inneholder. Her ligger det en glimrende mulighet å snakke om seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt tilknyttet både lovverk, følelser og generelle fakta.

Elevene skal også læres opp i å drøfte skiller mellom menn og kvinner i seksuell kontekst. Et eksempel på skiller mellom kjønnene i seksuell kontekst er at kvinner opp igjennom historien ofte er blitt objektivisert, mens mannen er den som objektiviserer.

For å finne ut om det blir viet tid til dette kompetansemålet, måtte vi dykke inn i læreverk som blir brukt på ungdomsskolen. Når vi skulle velge læreverk gikk vi inn på biblioteket og valgte vilkårlig bøker fra bokhyllene.

Bøkene vi har sett i er «Makt og Menneske, Samfunnskunnskap 10» av Tarjei Helland, «ZOOM, Samfunnskunnskap 8-10» av Alexander Henriksen, «Kosmos 8, Samfunnsfag for ungdomstrinnet» av John Harald Nomedal, og «Kosmos 10, Samfunnsfag for ungdomstrinnet» av John Harald Nomedal og Ståle Bråthen.

Av disse læreverkene var Kosmos et læreverk vi hadde kjennskap til fra tidligere, både fra praksis og på høyskolen. Vi hadde hørt om «Makt og Menneske», men hadde ikke noe mer kjennskap til læreverket foruten om å ha hørt navnet. «ZOOM» derimot var helt ukjent for oss.

Vi har nedenfor tatt for oss hver enkelt bok og hva vi fant i den, som kan knyttes opp mot kompetansemålet «Analysere kjønnsroller i skildringar av seksualitet og forklare skilnaden på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep» (Utdanningsdirektoratet, 2006).

2.6.1. ZOOM

ZOOM er en samfunnskunnskapsbok for 8-10 trinn skrevet av Alexander Henriksen (2008). Bak i boken står det at læreverket har en nettside som skal supplere informasjon. Sammen med nettsiden skal boken dekke målene for samfunnskunnskap etter læreplanen av 2006. Vi har ikke tatt stilling til nettsiden.

Allerede i innholdslisten kan man se at ZOOM byr på mange interessante kapitler. Kapittelet som utmerker seg som relevant for kompetansemålet, er kapittelet «Seksualitet». Det var i dette kapittelet vi fant informasjonen som kunne knyttes opp mot læreplanmålet «analysere kjønnsroller i skildringar av seksualitet og forklare skilnaden på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep» (Utdanningsdirektoratet, 2006). Kapittelet tar opp mange

viktige ting, og et eksempel er et dikt skrevet av Christine Dancke om det å ikke ha lyst på sex, men fremdeles ha lyst til å få det overstått. Det som er bra med ZOOM er at de i tillegg til å skrive om viktige ting, stiller viktige spørsmål: På alle sidene i dette kapittelet finner vi små snakkebobler, inni de snakkeboblene er det refleksjonsspørsmål som kan knyttes til det du har lest. To av spørsmålene lyder: «Tror du noen jenter debutterer uten å ha lyst?» (Henriksen, 2008, s. 259) og «Har gutter mer lyst på sex enn jenter?» (Henriksen, 2008, s. 259). Selv om de her ikke stiller direkte spørsmål om ufrivillig sex, er det en mulighet for læreren å snakke om for eksempel hvor grensen går på hva som er voldtekt og ikke.⁶

Når det kommer til helt konkret informasjon som kan knyttes opp mot kompetansemålet, finner man det videre inn i kapittelet. På den ene siden lyder de to underoverskriftene som følger: «Sexpress» og «Seksualisering kan skade» (Henriksen, 2008, s. 262)

Under «sexpress» lister boken opp de tre formene for seksuell trakassering, verbal- og ikke-verbal trakassering og fysisk sexpress. Videre informerer boken om hvem man kan snakke med om man har opplevd noe slikt (personene som nevnes er helsesøster, foreldre og lærer).

Under «seksualisering kan skade» forteller boken om en amerikansk forskningsstudie som viser at jenters mentale og fysiske helse kan bli skadd om unge kvinner blir fremstilt som sexobjekter i media. De nevner også noen konsekvenser av å bli seksualisert av media, nemlig tapt selvtillit, depresjon, spiseforstyrrelser og en negativ effekt på sunn seksuell utvikling. Også på disse sidene finner man gode refleksjonsspørsmål som spør om blant annet om elevene har opplevd/oplever sexpress, om de mener de får nok informasjon om sex og hva porno har å si for hvordan folk tenker om sex.

En del av kompetansemålet dreier seg om at elevene skal lære å drøfte skiller mellom menn og kvinner i seksuell kontekst. Spørsmålet om hva pornografi har å si for hvordan folk tenker om sex er et spørsmål som direkte kan knyttes opp til dette. For nå er det en gang slik at med mindre man oppsøker det motsatte er det slik at kvinner ofte er den som blir dominert og objektivisert i pornografi.

Et annet viktig spørsmål som blir spurt er: «Når det er snakk om sex i mediene, blir oftere kvinner brukt til å illustrere enn menn. Hvorfor er det slik?» (Henriksen, 2008, s. 263).

---

⁶ Som nevnt i en tidligere i fotnote spiller også det biologiske perspektivet inn på seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt. Det andre spørsmålet kan være en god inngang for læreren å snakke om dette, for er det virkelig slik at gutter har større seksuell driv enn jenter?

Videre i boken finner man underkapittelet «det er grenser for sex». Dette underkapittelet tar for seg den seksuelle lavalderen i Norge, hvem det ikke er lov å ha sex med som for eksempel søsken og at det ikke er lov å tvinge noen til å ha sex. Videre lister forfatter opp samfunnets normer for seksuelle rettigheter, hva du har rett til og hva du har plikt til. Under hva du har rett til blir det blant annet nevnt at du har rett til å bestemme over egen kropp, at ingen har rett til å tvinge deg til sex. Under hva du har plikt til står det: «Å respektere andres grenser for seksuell nærhet. Å gå til lege om du har fått eller har smittet noen med seksuelt overførbare sykdommer» (Henriksen, 2008, s. 266).

Det å respektere andres grenser for seksuell nærhet er noe som direkte kan knyttes opp mot kompetansemålet, for om en seksuelt overgriper seg på et annet menneske, har man trådd over en grense. Dette gjelder selvsagt ikke bare ved seksuelt overgrep men ved vanlige seksuelle bemerkelser også, om en ikke har fått samtykket. Selv om boken ikke går nærmere inn på dette, mener vi at dette er en glimrende inngangsport for læreren å snakke om hva man skal tolerer og ikke, og hvor grensene går. Læreren har særlig en mulighet til å snakke om dette når man ser refleksjonsspørsmålet som hører til: «Burde vi hatt flere seksuelle rettigheter eller plikter?» (Henriksen, 2008, s. 266)

2.6.2. Makt og menneske

Makt og menneske er en samfunnskunnskapsbok for 10. trinn skrevet av Tarjei Helland (2008). I innledningen kan vi se at boken byr på noen spennende kapitler, men ingen som kunne kobles opp til kompetansemålet vårt. Da vi leste gjennom boken fant vi faktisk *ingen* relevant informasjon som kunne brukes til å snakke om verken kjønnsroller i seksuell kontekst eller forskjellen på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep. Det eneste kapittelet som kunne blitt brukt, om læreren hadde dratt linjene for elevene selv, var «likesæla er vår verste fiende» (Helland, 2008, s.60). I dette kapittelet tar de opp FNs menneskerettighetsdokument, uten å gå inn på det seksuelle aspektet ved menneskerettighetene.

2.6.3. Kosmos 8

Kosmos 8 er en samfunnsfagsbok for 8.trinn skrevet av John Harald Nomedal (2006). Boken tar opp de tre fagene geografi, historie og samfunnskunnskap. Vi har fokusert på samfunnskunnskapsdelen av boken. I boken blir Straffelova nevnt i forbindelse med trussel eller trakassering av andre på tekstmelding, deling av komprimerende bilder på internett tatt

med mobiltelefon er også nevnt, men ingen lovparagraf. Videre finner vi noe informasjon om seksuelle overgrep, hva som er den seksuelle lavalder og at seksuelle overgrep gir lange fengselsstraffer (Straffelova paragraf 196 blir nevnt i denne forbindelsen).

2.6.4. Kosmos 10

Kosmos 10 er en samfunnsfagsbok for 10.trinn skrevet av John Harald Nomedal og Ståle Bråthen (2008). Læreboken er delt i tre deler: Geografi, historie og samfunnskunnskap. Vi har fokusert på samfunnskunnskapsdelen av denne læreboken. I boka er det et helt kapittel med overskriften «kjærleik og seksualitet», og i dette kapittelet finner vi flere tema som kan knyttes opp mot læreplanmålet, eksempelvis homofili og utfordringer i kjærlighetsforhold, hvordan homofile har blitt og fremdeles blir utsatt for diskriminering, og hvordan bruk av skjellsord som «homo» og «lesbe» er brukt for å mobbe. Videre finner vi en biologisk forklaring på at det er en ulikhet mellom jenter og gutter når de snakker om seksuelle følelser, og i denne forbindelse blir det og snakket om sexpress og at de som ligger sammen må ha respekt for hverandre. Læreverket velger å vise til menneskerettene når de snakker om de seksuelle rettene og noen av disse er, du har rett til «eit godt seksualliv», «å bestemme over eigen kropp», «Ikkje å la deg tvinge til sex! Det er straffbart i følgje norsk lov same kva forhold det skjer under» (Nomedal, 2008, s. 285). Læreverket bruker videre historier for å framheve hvor viktig det er å sette sine egne grenser og respektere andre sine grenser, og at du bestemmer over din egen kropp når det gjelder seksuell omgang med andre. Boken nevner også at den seksuelle lavalderen skal verne tenåringer mot overgrep, det vil si at de som har sex med noen som er under denne grensen vil kunne straffes. Sexpress er bare nevnt og det er ikke viet plass til noen inngående forklaring. For å dekke inn siste del av læreplanmålet «forklare skilnaden på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep» (Utdanningsdirektoratet, 2006), er det her gitt eksempel på dette med å bruke ord som «ufrivillig sex», «incest», «voldtekt» eller andre seksuelle tilnærminger. I denne sammenhengen er det nevnt at det er høye mørketall når det gjelder å anmelde disse forholdene til politiet. Det er beskrevet at det er gutter som begår det fleste overgrep mot jenter, også beskrevet som «festvoldekt». Overgrep blir også forklart som press og tvang som foregår i det stille. Offer for ulike overgrep blir anbefalt å ta kontakt med fagpersonell eller voksne på skolen, taushetsplikten blir nevnt i denne forbindelse. Forfatterne har valgt å informere hva som ikke er sex gjennom fire punkter: Det er ikke sex «når ein tek seg til rette», «Ikkje viser ansvar», «ikkje viser

respekt», «pressar andre» (Nomedal, 2008, s. 291). Disse punktene får ikke noen videre forklaring, men er etterfulgt av fire paragrafer fra Straffeloven, § 192, §193, §196.

For å konkludere: ZOOM og Kosmos tar seksualitet og trakassering på alvor i begge bøkene vi har undersøkt. De har viet god plass til emnet, og kommer med nyttig informasjon som kan knyttes opp til læreplanmålet.

3.0. Metodedel

3.1. Induktiv tilnærming

Da vi valgte problemstilling hadde vi lite kunnskap om emnet. Vi utviklet heller ikke en egen hypotese om hva resultatet kunne bli før vi startet undersøkelsen. Det vi gjorde, som forskere, var hele tiden å bevege oss mellom teori og empiri ved å lese teori, lese forskningsrapporter, og samle inn data ved å foreta intervju av forskningsobjekter. Forskningsmetoden hadde en induktiv tilnærming, der vi som forskere samlet empiri som vi tolket. Denne tilnærmingen har som et kjennetegn at vi som forskere ikke har noen forventninger til data som blir samlet inn (Busch, 2013, s. 51).

3.2. Kvalitativt intervju

Ved datainnsamling valgte vi intervju som metode, med kvalitativt intervju som konkret metodikk. Et forskningsintervju er ikke en likeverdig samtale mellom to deltakere; det er forskeren som har definert og kontrollerer samtalen. Det er også intervjueren som bestemmer tema for samtalen og denne følges i tillegg opp med kritisk spørsmål til svarene intervjuobjektet gir. Samtalen har en struktur og et formål. Formålet er ofte å forstå eller beskrive noe (Kvale & Brinkmann, 2015). Ved å velge kvalitativt intervju vil vi kunne få fylldige og detaljerte beskrivelser (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 77). I tillegg egner kvalitativt intervju seg godt da våre informanter trenger stort rom til å utrykke seg. Vi er ute etter den subjektive opplevelsen av temaet «Hvordan forebygges seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt på skolen?». Vi kunne ha brukt spørreskjema og fått flere data å basere forskningen på, men da ville vi ha mistet muligheten til en dypere innsikt i hvert enkelt intervjuobjekt sine opplevelser av vår problemstilling. Intervjuformen vil gi oss den fordel at vi er til stede når spørsmålene blir stilt og kan påvirke samtalen igjennom å stille oppfølgingsspørsmål og muligheten til å justere spørsmålene på bakgrunn av hva informantene svarer. Ved å bruke intervju kan vi oppklare eventuelle misforståelser og forklare eventuelle spørsmål som ikke framstår som tydelige. Dette ville vi ha mistet muligheten til om vi hadde benyttet oss av spørreundersøkelse.

Våre intervju er semistrukturerte, der vi har overordnede intervjuguider som utgangspunkt (se vedlegg 2 og 3). Spørsmålene er i stor grad åpne, noe som gjør det mulig for oss å endre eventuell retning om det skulle dukke opp informasjon som krever det. Vi har også valgt semistrukturert intervju fordi vi ikke ønsker at intervjuobjektene skal oppleve intervjuet som et avhør. Det er likevel viktig å ha noen spørsmål faste og avklarte på forhånd,

da vi trenger noe å falle tilbake på om samtalen skulle gå i stå. Selv om vi har fastlagt tema og en overordnet intervjuguide for intervjuet, vil et semistrukturert intervju gi rom for å endre på spørsmålene, tema og rekkefølgen under samtalen (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.79).

3.2.1. Utvalg

Vi intervjuet to samfunnsfagslærere og en inspektør. Den ene samfunnsfagslæreren hadde 20 års erfaring, mens den andre hadde 8 års erfaring i skolen. Inspektøren hadde 4 års erfaring som inspektør og hadde også en mastergrad i spesialpedagogikk med fokus på atferd. Vi gjennomførte hvert intervju individuelt på et grupperom med bruk av båndopptaker. Båndopptakeren brukte vi senere til å spille av audio og transkribere intervjuene, for så senere analysere funnene.

3.2.2. Gyldighet

Gyldigheten til oppgaven vår må ses i relasjon med våre funn og resultater og om vi har funnet gode nok data for å beskrive at noe henger sammen som årsak og virkning, og om det er mulig å generalisere funnene våre (Postholm & Jacobsen, 2012, s. 128). Vi vil kun få subjektive oppfatninger av årsak og virkning da vi bruker intervju, og vi har ingen objektive data som kan avkrefte eller bekrefte disse funnene. Vår konklusjon om årsak og virkning vil her da basere seg på de oppfatninger den enkelte har om problemstillingen. Man kan ikke generalisere på basis av informasjon fra tre informanter, men dataene vi har samlet inn gir oss et innblikk i intervjuobjektene sine egne oppfatninger og opplevelser, og vår forskning viser tendenser med henhold til hvordan et utvalg informanter forholder seg til oppgavens problemstilling, som viser til et samfunnsmessig generelt problem.

3.2.3. Pålitelighet

Relabilitet knytter seg til undersøkelsens data, altså måten data blir samlet inn på, hvilke data vi velger å bruke og hvordan vi bearbeider de dataene vi velger (Christoffersen & Johannessen, 2011, s. 23). Påliteligheten forutsetter at vi som forskere har gjort et grundig arbeid i utformingen av intervjuguidene. Pålitelighet kan aldri garanteres ett hundre prosent, og derfor må man som forsker behandle datainnsamling, renskrivning, registrering og analyse og framstilling av funn på en ordentlig måte (Postholm & Jacobsen, 2012, s.129).

I forkant av intervjuene foretok vi oss et nøye utvalg av hvilke spørsmål som kunne gi svar som igjen kunne gi informasjon i henhold til vår problemstilling. Da vi gjennomførte intervjuene, brukte vi godkjent utstyr fra vår studieinstitusjon og fulgte deres retningslinjer både under og etter intervju. Ikke all informasjon vi fikk fra intervjuene kunne brukes, ettersom det enten kunne avsløre skolens identitet eller ikke var relevant for vår problemstilling. Disse dataene blir derfor ikke presentert i oppgaven. Selv om disse dataene ikke blir presentert, har de likevel hjulpet oss til å bygge opp et helhetsinntrykk av situasjonen på skolen. Det at vi har valgt ut data vil ikke påvirke påliteligheten i den enkelte informasjonen.

3.2.4. Mulige feilkilder

Når vi gjennomførte intervjuene, informerte vi intervjuobjektene om at de når som helst kunne trekke seg fra intervjuet, samt la være å svare på spørsmål. Om noen av intervjuobjektene ikke ville svare på noen av spørsmålene i intervjuguiden ville vi gjort rede for det i oppgaven. Intervjuet er anonymt og hverken skolen er informantene skal kunne identifiseres i oppgaven vår. Vi har selv valgt ut våre informanter da vi hadde informasjon på forhånd at begge lærerne har lang erfaring i yrket, og siden rektor ikke var tilgjengelig, ble det en inspektør som ble representanten fra ledelsen på skolen. I forkant av alle intervjuene sendte vi en søknad om å få gjennomføre forskningen vår til rektor ved skolen, ut i fra de etiske retningslinjene. I søknaden vi sendte inn var det viktig for oss å tydeliggjøre at intervjuene ville være anonyme (se vedlegg 1). Vi har valgt et ganske ømtålig tema å skrive om, og ville ikke at lærerne eller skolen skulle føle at de måtte holde igjen på svarene sine.

4.0. Presentasjon av data

I denne delen av oppgaven vil vi presentere hovedfunnene fra intervjuene med samfunnsfagslærerne og inspektør. For å kategorisere hovedfunnene i intervjuene har vi delt funnene inn i tre kategorier: årsaker, forebygging og konsekvenser. Hovedfunnene vi presenterer er de viktigste og mest interessante, noe som betyr at ikke alle funn vil bli omtalt. Transkriberingen av intervjuene vil bli lagt ved som vedlegg.

4.1. Årsaker

Både samfunnsfagslærerne og inspektør nevner i intervjuene eksempler på årsaker for seksuell trakassering. Vi har laget tre underkategorier av årsaker, ettersom det finnes svært ulike måter å se på årsaksperspektivet på:

4.1.1. Hva er årsakene for at det blir snakket så lite om seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser i samfunnsfag?

Årsakene til at det blir snakket så lite om seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser i samfunnsfag, er mange. Alt fra å skåne følelsene til elevene til at det ikke er satt av nok tid fra ledelsen, til å snakke om slike ting. Intervjuobjekt 2 forteller om erfaringer fra skolen, om da h*n tidligere har snakket med elever og elevgrupper om disse emnene. Her forteller h*n at h*n er sikker på at det er mange lærere som vegrer seg for å snakke med elever om slikt, fordi de er redde for å såre noen eller at det skal sitte noen der med personlige erfaringer knyttet opp til emnet. Det kommer også frem at h*n mener det er kontaktlærer eller klassens primære kontakt som bør snakke med elevene om slike emner. Dette kan nok også bunne i mangel på kompetanse rundt fagfeltet. Intervjuobjekt 1 er inne på denne tanken når h*n forklarer at h*n skulle ønske helsesøster var mer tilstede i skolen, nettopp fordi hun har kompetanse og integritet i yrket sitt. «Jeg er bare samfunnsfagslærer», sier h*n. Dette er bare et svar fra en av deltakerne i intervjuene, men man kan spørre seg om dette er tilfelle hos flere. Når vi spør intervjuobjektene om de tror det er slik at samfunnsfagslæreren blir sett på som en som har et spesielt ansvar om å snakke om emner som seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser svarer i grunn begge nei. Intervjuobjekt 1 føyer til at når det kommer til årsaker til seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt (kvinnesyn og kvinnekampen), så mener h*n at det er samfunnsfagslærere sitt ansvar å snakke om. Den siste årsaken er også den som ble bekreftet av alle intervjuobjektene, det er manglende oppfordring

for ledelsen (sett bort i fra Olweus) og det er ikke satt av nok tid til å kunne ta opp slike emner i klassesammenheng.

4.1.2. Årsaksforklaringer til hvorfor noen seksuelt trakasserer og/eller er offer for seksuell trakassering.

Siden intervjuene vi gjennomførte med samfunnsfaglærerne i aller største grad baserte seg på deres tanker og ikke fakta, er funnene vi presenterer her et produkt av dette. Vi vet ikke om de baserte svarene sine på forskning. Årsakene til hvorfor noen seksuelt trakasserer og/eller er offer for seksuell trakassering, kan for eksempel være manglende seksualundervisning, eksponering for pornografi og dårlige rammer hjemme. I intervjuet med inspektøren, kommer årsakene sosiale medier og dårlige rammer frem. Dagens ungdom er den første generasjonen som vokser opp med sosiale medier, og det er noe nytt hver eneste dag. Sosiale medier åpner en hel verden og det gjør det lettere å seksuelt trakassere samt å bli seksuelt trakassert. H*n nevner også dårlige rammer hjemme, denne påstanden kommer fra en undersøkelse som viser at noen ungdommer er våkne til 4-5 om natten, noe som tett er knyttet opp mot sosiale medier. Intervjuobjekt 2 snakker om at det er viktig å lære unge gutter og jenter at et nei betyr et nei. En kan bli offer for seksuell trakassering om en har mangel på grenser, og en kan seksuelt trakassere om man har mangel på respekt for andres grenser. Om en ikke har grenser så vet man ikke når de blir overskredet. Dårlig seksualundervisning blir også nevnt, ikke direkte som en årsak men intervjuobjekt1 informerer at h*n mener at tilstrekkelig og god nok seksualundervisning vil kunne virke forebyggende mot seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser. Videre tilføyer h*n også at h*n mener likestilling, kvinnesyn og kvinnekampen er noen av årsaker til seksuell trakassering. Avslutningsvis snakker h*n også om hvordan pornografi kan være med på å forstyrre synet på sex og kvinner. Om en blir eksponert for pornografi kan dette ha en innvirkning på hvordan man ser på sex og grenser. I pornografi er det som oftest kvinnen som er den subdominante parten og mannen kan gjøre hva han vil med henne. Om en stadig blir eksponert for dette, og ingen snakker om det vil dette føre til et ganske forkvaklet syn på hva som er «innafor» og ikke.

4.1.3. Årsaksforklaringer fra inspektør

I intervjuet med inspektør er noe av det første som kommer frem at de dessverre når det kommer til seksuell trakassering og/eller krenkelser har alt for høy terskel av toleranse før de sier i fra, dette gjelder både voksne og elever. Som tidligere nevnt nevner h*n sosiale medier og dårlige rammer hjemme som noen av årsakene for seksuell trakassering. Når det kommer til årsakene for lite fokus på forebygging i skolen er det første h*n nevner tidsperspektivet.

H*n sier at de tidligere har brukt alt for mye tid og midler på «rydde opp» når det har oppstått saker som innebærer seksuell trakassering, seksuelle krenkelsers og voldtekt, at forebyggingen har måttet vente. H*n er enig i det lærerne sier om at det ikke er nok tid eller midler til å snakke om slike emner slik man vil i klasserommene. I intervjuet kommer det også frem at det nettopp er blitt bestemt at dette skal inn i års-hjulet deres på skolen. Nå skal alt slikt tidfestes i års-hjulet alle lærerne må forholde seg til: «Det ble da bestemt at dette skal tidfestes i års-hjulet vårt. Dette vil gi oss muligheter til å legge inn en fast tid til jobbe med ulike problemstillinger, dette har også vært min «kjeppest» i fire år».

4.2. Konsekvenser

I dette underkapittelet vil vi gjøre rede for ulike konsekvenser som dukket opp i intervjuene med inspektør og lærere. Direkte konsekvenser av seksuell trakassering finner vi lite av i intervjuene. Det vi derimot finner mye av er konsekvensen av en «dårlig» forebygging fra lærere og ledelsen sin side, samt konsekvenser av ikke å ta tak i ting når man får en dårlig følelse og/eller er i tvil. I intervjuet med intervjuobjekt 2 forteller h*n om egne erfaringer fra å ta opp emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelsers og voldtekt i klassesammenheng. H*n underviste i en klasse der det var en veldig lav terskel for å slenge ut seksuelle bemerkninger. H*n forteller også at en gruppe i denne klassen var uforsiktige med å bruke ord som for eksempel «jævla homo» eller andre kjønne ord. Dette var riktig nok en vennegruppe der det ikke ble oppfattet som mobbing, men selv om det ikke er vondt ment kan det oppfattes som sårende og vondt for mottaker. Intervjuobjekt 2 valgte da å ta dette opp i klassen der h*n forklarte at små ord kan ha en enorm stor innvirkning samt hva konsekvenser dette kunne ha for den enkelte, for eksempel hvor enkelt det er å påføre en jente spiseforstyrrelser om man kommenterer vekt eller utseende. Dette var den eneste direkte påvirkningen av seksuell trakassering som ble nevnt i alle 3 intervjuene.

Når vi spør lærerne hva det første de tenker på når de hører ord som seksuell trakassering, seksuelle krenkelsers og voldtekt dukker ordet tabu opp. Intervjuobjekt 2 forklarer at h*n mener disse emnene i aller største grad fremdeles, den dag i dag, er knyttet opp mot noe skambelagt. Om man har vært offer for enten seksuell trakassering, seksuelle krenkelsers eller voldtekt kan det være vanskelig å snakke om det nettopp fordi samfunnet har bestemt at slike ting ikke skal bli snakket høyt om. Dette kan være en konsekvens av underrapportering av seksuell trakassering, seksuelle krenkelsers og voldtekt. Det kan også være en av årsakene til hvorfor det er utfordrende for lærere å snakke om slike emner i klassesammenheng.

Intervjuobjekt 2 nevner også at det nok er slik at de fleste lærere har et ønske om å ta tak i emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt, men velger ikke å gjøre det når det er tvilstilfeller. I intervjuet med intervjuobjekt 2, skiller h*n på å snakke løst og objektivt om slike emner i klassen, og hva man gjør når man oppdager at en elev er utsatt for det. Dette er nok tilfellet her, at h*n forteller om hva en gjør når man oppdager at en elev er utsatt for seksuell trakassering, seksuelle krenkelser eller voldtekt. Allikevel er det noe i det h*n sier som kan knyttes opp mot konsekvenser. Det at noen lærere ikke tar tak i det når det er tvilstilfeller, mener vi, direkte kan knyttes opp mot at slike emner er tabu. Hadde det ikke vært tabu, hadde det vært helt naturlig å snakke om dette. Dessverre kan slike tvilstilfeller også ha alvorlige konsekvenser hos elevene også, opplever de å bli seksuelt trakasserte eller lignende, og ingen tar tak i det kan dette gå hardt utover eleven. Dette gjelder også andre vegen, blir det ikke tatt tak i når en seksuelt trakasserer er det som å gi et grønt lys og si at slik oppførsel er OK.

Det er tydelig at intervjuobjekt 1 har tydelige visjoner om hvem h*n hadde delt ansvaret med om han kunne, nemlig helsesøster. H*n nevner helsesøster støtt og stadig, og sier blant annet at h*n mener hun er bedre kvalifisert til å snakke om slike ting med elevene, fordi hun har integritet og kompetanse på det fagfeltet. Konsekvensen av at helsesøster er for lite inne i klasserommene kan være dårligere seksualundervisning. Intervjuobjekt 1 sier også at når en snakker om emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt er det svært viktig å snakke om konsekvenser og årsaker.

Som tidligere nevnt sier inspektør, i intervjuet, at de tidligere har vært for dårlige på forebygging. Konsekvensene av for lite forebygging er at mindreårige har fått dom på seg. Dette er igjen et resultat av for lite tid og feil bruk av midler.

Avslutningsvis sier intervjuobjekt 1 at h*n mener det er viktig å snakke om emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt for å skape gode samfunnsborgere. H*n nevner Hemsedal-saken og grove ruslåtter med tekst som «i kveld er det lov å være hore» som konsekvenser av dette.

4.3. Forebygging

I alle intervjuene vi foretok oss var det mye snakk om forebygging, og hva de ønsket å gjøre. Det kommer helt tydelig frem at alle har et ønske om å forebygge og ta tak i ting, men ikke helt vet hvordan eller har tid eller midler til å gjøre det. Skolen intervjuobjektene var ansatt hos er en Olweus-skole. Hver måned har de en forelesning på 20 minutter, læreren får et gitt

tema og skal ha et foredrag med de klassene han/hun er ansvarlig for. Lærer får en PowerPoint-presentasjon og noen filmsnutter som omhandler emnet de skal bruke i klassen. Intervjuobjekt 1 informerer om at et av emnene h*n har tatt opp er «vold og overgrep». Tanken bak Olweus er at det skal virke forebyggende, men når det bare er 20 minutter virker det ikke helt til sin hensikt. Intervjuobjekt 1 sier at h*n prøver å sette seg inn i temaene når h*n får de utdelt, h*n liker også å finne dagsaktuelle ting som preger nyhetsbilde, for så å dra det inn i forelesningen. H*n sier også at det nok er mange lærere som bare bruker det de får, og ikke legger noen innsats inn i det. Om ikke lærerne tror på det de sier, og gir inntrykk for at de har kompetanse og interesse for det vil heller ikke elevene få noe ut av denne undervisningen.

Når vi spør lærerne om det er noen de kunne tenke seg å dele ansvaret med, å snakke om disse emnene i klassen, er helsesøster den første intervjuobjekt 1 nevner. Helsesøster er tilstede 1-2 dager i uken, noe som er alt for lite. Intervjuobjekt 1 mener, som nevnt tidligere, at det er helsesøster som bør ta seg av mesteparten av seksualundervisningen nettopp på grunn av kompetanse og integritet. Helsesøster kan svare på spørsmål som dukker opp undervegs uten å nøle, fordi det er hennes fagfelt, noe som igjen vil virke forebyggende. Grunntanken til intervjuobjekt 1 er at det er seksualundervisningen som må forbedres, noe som vil virke forebyggende mot seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt. Jo mer informasjon ungdommene får, jo enklere er det å hindre slike problemstillinger oppstår. H*n sier også at h*n tror et tverrfaglig prosjekt vil virke forebyggende der sosiallærer, helsesøster og kontaktlærer samarbeider om å legge opp undervisning.

Intervjuobjekt 1 nevner også det tidligere faget «klassens time» som noe h*n ser på som forebyggende. Klassens time var en time satt av til at elevene selv kunne styre hva de ville snakke om, om det så var hva som skjer i verden eller hva statusen var i klassen. Elevene fikk snakke om saker som var viktige for dem. H*n foreslår også et helt nytt fag, noe som inspektøren også nevner i intervjuet. Som nevnt tidligere har det nå skjedd endringer på skolen de er ansatt hos, inspektøren kan nå informere om at de har fått ett nytt fag som skal omhandle livsmestring og folkehelse. Det skal nå tidfestes på års-hjulet skolen benytter seg av, når og hva de skal snakke om. Inspektørens tanker og visjoner for dette er at det nå skal flyttes midler fra å «ordne opp» etter kriser som omhandler seksuell trakassering og lignende, til forebygging. H*n tilføyer også at forebygging dreier seg om å slå ned på uakseptabel oppførsel når det oppstår, enten det gjelder ordbruk eller handlinger. Slike ting må tas tak i med en gang uansett om du er vikar, miljøarbeider eller faglærer. Inspektøren sier «Det trengs en hel landsby for å oppdra ett barn», noe som er beskrivende for en slik situasjon.

En forebyggende faktor de har innført på skolen er levekårsundersøkelsen. Inspektør vet at det er mye som foregår på sosiale medier, men skolen klarer ikke å skaffe seg oversikt over alle plattformene som er tilgjengelige. Lvekårsundersøkelsen vil gi de svar på dette.

Undersøkelsen tar også for seg hjemmesituasjonen til ungdommene som igjen omhandler rammer og rutiner. Ved å gjennomføre en slik undersøkelse med de forskjellige trinnene på ungdomsskolen vil de få innsikt i hva de bør fokusere på i det forebyggende arbeidet sitt.

Det er helt klart at alle vi har intervjuet har et sterkt ønske om å være med på å forebygge, men uten midler, tid og kompetanse er det ikke enkelt. Intervjuobjekt 1 kommer med ett utsagn som er beskrivende for hvordan situasjonen er: «Det handler om penger og politikk».

5.0. Drøfting

I lys av oppgavens problemstilling, teoritilfang og funnene fra intervjuene, skal vi nå argumentere for en påstand om at seksuell trakassering er et stort samfunnsproblem og at skolen har sin del av et ansvar om å forebygge seksuell trakassering. Våre hovedargumenter for påstanden er helsesøster må få en større rolle i skolen, at samfunnsfaglærere må innse at de har et spesielt ansvar for at seksualundervisningen må forbedres.

5.1. Påstand: «Seksuell trakassering er et stort samfunnsproblem, og skolen har sin del av ansvaret for å drive forebyggende arbeid»

Seksuell trakassering er et samfunnsproblem nettopp fordi det er så mange som er offer for seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og/eller voldtekt, noe vi har gjort rede for under «omfang» i teoridelen. For å forstå hvorfor det er et samfunnsproblem må vi forstå hvorfor noen blir seksuelt trakasserte, for det er nemlig ikke tilfeldig. Man må også gjøre rede for risikofaktorer nettopp for å kunne drive med forebyggende arbeid, man kan ikke forebygge om man ikke vet hva som gjør at noen blir utsatt for seksuell trakassering.

I studiene til Bendixen og Kennair (se teoridelen) kan en til dags dato ikke påpeke konkrete årsaker til seksuell trakassering, men heller risikofaktorer. Risikofaktorer for å seksuelt trakassere eller bli seksuelt trakassert, er ifølge dem korttidsseksuell orientering og seksuelle handlinger løsrevet fra emosjonelle bånd og kjærlighet, økt grad av eksponering for pornografi, seksuell erfaring og tidlig biologisk modning.

I intervjuene blir noen av disse risikofaktorene nevnt, inspektør tilføyer også sosiale medier og dårlige rammer og rutiner hjemme som noen av årsakene til seksuell trakassering, og hvorfor det er et samfunnsproblem. Bendixen og Kennair bekrefter dette med sin forskning på området. Omfanget av opplevd digital seksuell trakassering gjennom sosiale medier (mottatt uønsket seksuelt innhold) var betydelige i begge studiene (se teoridelen). Den økte forekomsten av digital trakassering kan komme av ungdommenes økte tilgang på og bruk av sosiale medier, nettbrett og smarttelefoner. Inspektør sier i intervjuet at skolen er klar over at det er store mengder seksuell trakassering på sosiale medier, men tilføyer også at de voksne har både for lite kunnskap og for lite innsikt i alt som skjer der ute. Dagens generasjon er den første generasjonen som vokser opp med sosiale medier, man kan trygt si at de i største grad lever gjennom linsen på telefonen. Med apper som Snapchat, Instagram, Facebook og Jodel, er det dessverre alt for enkelt å seksuelt trakassere og/eller å bli seksuelt trakassert. Dette er, etter vår mening, en av de største grunnene til at seksuell trakassering er et samfunnsproblem.

Når det kommer til årsaker til hvorfor skolen har et ansvar for å snakke om, for igjen å forebygge, seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt, er det mange årsaker. Det første og kanskje mest innlysende er at alle elever i norsk skole er beskyttet gjennom et sett lover og forskrifter, dette er juridisk forankret. Et eksempel er Opplæringsloven. I Opplæringslova § 9A-1, *Generelle krav* står det: «Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring» (Opplæringslova, 1998). Det opplæringsloven sier her er at alle skoler har et ansvar for at alle elevene har et godt miljø, både læringsmiljø og sosialt miljø, både fysisk og psykisk. Miljøet skal fremme helse, trivsel og læring. Allerede her kan vi dra linjer til seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt, ved at skolen har et ansvar i henhold til kravene i lovverket for å forebygge. Det andre perspektivet er tidsperspektivet, noe vi tar for oss i innledningen. Det er et faktum at dagens barn- og unge tilbringer 5 av 7 dager på skolen og opptil 7 timer hver eneste dag. Vi mener da det er innlysende at skolen er en arena der slike ting må tas opp, det er faktisk ikke et spørsmål men en selvfølge.

Da vi spurte intervjuobjektene hvem de mener har ansvaret for å snakke om emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt, var alle tre samstemte. Alle som arbeider med barn og unge har et ansvar for å snakke om dette, og hjelpe til å forebygge. Selv om begge lærerne var enige i at alle som arbeider med barn og unge skal snakke om disse emnene, var det ingen av dem som følte på et spesielt ansvar som timelærere. Som kontaktlærere derimot gir begge signaler om at de har et spesielt ansvar om det dukker opp noe i klassen, om det så er en kommentar eller en mer alvorlig sak. Inspektør nevner at skolen h*n jobber på tidligere har vært alt for dårlig på å arbeide forebyggende, ettersom de har brukt all tid og midler på å ordne opp etterpå. Ved endring i ledelsen kan inspektør nå informere om at skolen har innsett sitt ansvar i det forebyggende aspektet, og henviser til en ny plan for å få disse emnene inn i undervisning. Inspektøren er veldig klar på at de som undervisningsinstitusjon må forholde seg til opplæringsloven og henviser til den flere ganger, noe som støtter opp under vår påstand. Påstanden om at seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt er et samfunnsproblem, blir også bekreftet da vi stiller det siste spørsmålet i lærerintervjuet: «Hvorfor mener du det er viktig å prate med elevene om slike ting?». Intervjuobjekt 1 mener at det er viktig å prate med elevene om seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt nettopp for å skape gode samfunnsborgere. H*n nevner videre saker som har preget nyhetsbildet, både Hemsedal-saken og de skandaløse russelåtene som sirkulerer.

Tidligere i oppgaven (se innledningen) refererer vi til en spørretime på Stortinget i mai 2016, der påstanden om at seksuell trakassering, seksuelle krenkelses og voldtekt er et samfunnsproblem blir bekreftet. Kirsti Bergstø (SV) stiller et viktig spørsmål til kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen:

Seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelses er et samfunnsproblem som må bekjempes og forebygges. Det er få andre arenaer enn skolen som kan sikre at alle barn og unge lærer om, diskuterer og reflekterer rundt kjønn, kropp, seksualitet og grensesetting. Hvilke nye, konkrete tiltak vil statsråden gjennomføre i skolen for å forebygge seksuell trakassering og voldtekt? (Spørretimen, 25. mai 2016).

Kunnskapsminister sier seg enig i at dette absolutt er et samfunnsproblem, han nevner også at det har skjedd en utvikling de siste 20-30 årene ved at slike problemer har gått fra å være private til å være allmenngyldige. Når det kommer til forslag om konkrete nye tiltak til forebygging av seksuell trakassering, seksuelle krenkelses og voldtekt legger han frem planen om å innføre et nytt fag i skolen. Noe av bakgrunnen for et slikt nytt fag er at læreplanen ikke legger godt nok til rette for elevenes dybdelæring. Kunnskapsminister foreslår en opprydning samt at læreplanen skal bli mindre. Torbjørn Røe Isaksen sier:

Noe av formålet skal være at man kan se fag og fagkunnskap i sammenheng med aktuelle, relevante og viktige problemstillinger i elevenes liv. I stortingsmeldingen står det omtalt at selvrespekt, mellommenneskelige relasjoner og seksualitet kan være relevante temaer under det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring (Spørretimen, 25. mai 2016)

Behovet for et slikt fag blir bekreftet i lærerintervjuet når vi snakker med intervjuobjekt 1 om «klassens-time» som ble fjernet for noen år siden. H*n mente at dette var en ypperlig sjanse til å arbeide forebyggende med emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelses og voldtekt.

5.2. Påstand: «Helsesøster må få en større rolle i skolen»

I påstanden ovenfor har vi gjort rede for at seksuell trakassering, seksuelle krenkelsers og voldtekt er store samfunnsproblemer. Vi har tidligere (se teoridel) gjort rede for omfanget av elever som har opplevd en eller annen form for seksuell trakassering. I dette underkapittelet skal vi drøfte årsaker for hvorfor vi mener helsesøster burde få en større rolle i skolen, hva konsekvenser det vil få dersom hun ikke får mer tid og hvilket forebyggende arbeid hun kan bidra til.

I etterkant av lærerintervjuene da vi analyserte funnene så vi en helt tydelig tanke om at helsesøster må være mer tilstede i skolen. Intervjuobjekt1 nevner helsesøster som en del av besvarelsen sin på 6 av spørsmålene i intervjuet vi gjennomførte. Det ene svaret omhandlet at det burde være helsesøster som har hovedansvaret for seksualundervisningen. Årsaken til denne påstanden var at intervjuobjekt1 mener helsesøster stiller faglig sterkere enn lærere og har som følger av det mer integritet og troverdighet. H*n nevner også at h*n tenker på helsesøster som mer kompetent til å svare på spørsmål som dukker opp undervegs. Ved vanskelige spørsmål som timelærer ikke kan svare på er det helt nødvendig å ha en fagperson slik som helsesøster som kan komme med tilstrekkelig informasjon og støtte. Om elevene ikke opplever å bli tatt på alvor og/eller ikke får svar på sine spørsmål, kan konsekvensen være et dårlig utbytte av undervisningen.

Elever trenger tilstrekkelig, og riktig, informasjon om emner som omhandler seksualitet, grenser og tematikk som omhandler ulike former av seksuelle overgrep. Når en skal snakke om slike emner må man være trygg på det man sier, og om ikke læreren har nok kompetanse og selvtillit vil ikke undervisningen virke til sin hensikt. Barneombudet støtter oppunder dette med sin rapport *Helse på barns premisser* der de har intervjuet flere elever. Elevene signaliserer at det er et faktum at helsesøster ikke er nok tilstede i skolehverdagen.

Dagens tilbud om skolehelsetjeneste er ifølge elevene for dårlig, blant annet nettopp fordi helsesøster mange steder har ventelister. På mange skoler er hun heller ikke til stede hver dag. Noen steder er hun ikke til stede i det hele tatt. Elevene mener det er uholdbart å vente lenge på time hos helsesøster. Noen må vente 2-3 uker. Andre forteller at helsesøster heller ikke er der når hun sier hun skal være der, og gir derfor opp videre kontakt. I kun ett av Barneombudets tolv ekspertmøter ga ungdom uttrykk for at helsesøster er tilgjengelig fordi hun er til stede hver dag. Ingen ungdommer i de øvrige ekspertmøtene ga uttrykk for det. Barn og unge som var med i Barneombudets

ekspertgrupper med barn utsatt for vold og overgrep, fortalte også at de opplever at det er for få helsesøstre, og at de er for lite på skolen.

Elevene ønsker at helsesøster skal være på skolen hver dag. Imidlertid er ikke dette alltid tilstrekkelig. Hvis det er en stor skole, kan det være behov for flere ansatte som følger opp de barna som trenger hjelp fra skolehelsetjenesten (Barneombudet, 2013, s.23)

Inspektøren vi intervjuet signaliserer også at helsesøster bør være en støttespiller både når det gjelder psykologisk førstehjelp og det forebyggende arbeidet, eksempelvis forebygging av seksuell trakassering på sosiale medier. Inspektør nevner også at helsesøster bør være en støttespiller når det kommer til saker som må tas videre til barnevern og politi, her nevner vi mistanke om/innmelding av voldtekt og seksuelle overgrep. Helseth (2007) (i teoridelen) gjør rede for ulike undersøkelser som kan gi en indikasjon på at det er en underrapportering av problemet seksuell trakassering. Manglende kunnskap på hva seksuell trakassering er, og hvorfor det er uakseptabelt kan være en av årsakene. Helsesøster kan her virke som en støttespiller både ved å oppfordre til rapportering, gi informasjon og være emosjonell støtte. En av, og kanskje den mest relevante, årsakene til hvorfor helsesøster ikke er nok i skolen, er at det ikke er frigjort nok midler og tid til dette i skolehverdagen. I intervjuet med intervjuobjekt1 oppsummerer h*n denne påstanden med tre små ord «penger og politikk». På skolen hvor vi gjennomførte intervjuene derimot ser det ut som det kan endre seg. Som nevnt tidligere har de nå tatt tak i problemet, og skal jobbe målrettet med forebygging ved å legge det inn i års-hjulet. Kanskje betyr dette at helsesøster vil få mer plass, men det betyr i hvert fall at det er en endring på veg – om det så bare er en skole om gangen.

Intervjuobjekt 1 oppsummerer hele påstanden med tre små ord «penger og politikk», for det er faktisk det det dreier seg om.

5.3. Påstand: «Samfunnsfaglærere må innse at de har et viktig rolle i seksualundervisningen»

Denne påstanden var spesielt interessant for oss i og med at vi skriver vår bachelor i faget samfunnsfag. Et av spørsmålene i lærerintervjuene var: «Tror du det er slik at mange ser på samfunnsfaglæreren som den som burde ta på seg dette ansvaret? Eventuelt hvorfor?».

Ansvaret vi henviser til i spørsmålet er ansvaret om å snakke om seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt, sammen med elevene. Selv om vi fikk to ganske forskjellige svar, koker begge svarene ned til at de egentlig ikke ser på seg selv, som samfunnsfaglærer, som en som har et spesifikt ansvar, men som kontaktlærer derimot mente begge at de har et

spesifikt ansvar. Intervjuobjekt 1 mener riktig nok at det er samfunnsfagslærerens ansvar å snakke om årsakene til hvorfor seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt kan forekomme. H*n nevner da årsaker som kvinnesyn, kvinnekamp og likestilling. Vi mener vi kan påstå at samfunnsfagslæreren har et spesielt ansvar. Vi bruker her utdrag fra den generelle delen av læreplanen i samfunnsfag samt formål med faget, for å påpeke at samfunnsfagslæreren har en viktig rolle i seksualundervisningen.

I eit demokratisk samfunn er verdiar som medverknad og likeverd viktige prinsipp. Sentralt i arbeidet med samfunnsfaget står forståing av og oppslutning om grunnleggjande menneskerettar, demokratiske verdiar og likestilling. Faget skal stimulere til og gje erfaring med aktivt medborgarskap og demokratisk deltaking (Utdanningsdirektoratet,2006).

Menneska er prega av den kulturen dei veks opp i, og dette påverkar haldningar, kunnskapar og handlingar. Ei djupare forståing av forholdet mellom det personlege livet og samfunnslivet kan medverke til å erkjenne mangfaldet i samfunnsformer og levevis. I samfunnsfaget står forståing av likestilling og likeverd sentralt. [...] (Utdanningsdirektoratet, 2006).

Som reflekterande og handlande individ og fellesskap kan menneska bidra til å forme seg sjølve, og både påverke og bli påverka av omgjevnadene sine. Som moralsk individ er mennesket ansvarleg for handlingane sine, også for handlingar som andre har teke initiativ til. Gjennom samfunnsfaget utviklar elevane medvit om korleis dei kan påverke det lokale og globale fellesskapet og sin eigen livssituasjon. [...] (Utdanningsdirektoratet, 2006).

Viktige ord fra sitatene, som moralsk individ, likeverd, likestilling, menneskerettigheter, reflekterende og handlende individ, kan legge opp til gode og viktige samtaler i samfunnsfag. Alle disse ordene kan direkte knyttes opp til seksualundervisning: «Moralsk individ» i form av å respektere andres grenser, godta et nei for et nei. «Likeverd og likestilling» ved å se på alle som likeverdige og ikke et kjønn som dominerende. «Reflekterende og handlende individ» ved å reflektere over etiske valg, at du innser at du har ansvar for dine egne handlinger og at disse handlingene kan gå ut over et annet individ. Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter som gjelder hvert eneste menneske. Under seksuelle rettigheter er

retten til universell seksualundervisning og helseinformasjon om seksualitet som skal gjelde gjennom hele skolegangen.

En annen årsak til hvorfor det er akkurat samfunnslæreren som har en viktig rolle i seksualundervisningen, er at de har som oppgave å skape dannede medlemmer av samfunnet. Som bekreftet tidligere, er det et faktum at seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt er samfunnsproblemer. Om en skal bli et dannet medlem av samfunnet må man ha innsikt i samfunnsproblemene og kunne være deltakende i et forebyggende arbeid. Dette er noe vi mener samfunnsfaglæreren har ansvar for. Dette får vi også bekreftet i intervjuet med intervjuobjekt 1. H*n mener det er viktig å snakke om seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt nettopp for å skape samfunnsborgere. H*n mener det er like viktig, om ikke viktigere, å snakke om slike emner for å skape gode medlemmer av samfunnet, som det er å undervise allmennkunnskap som for eksempel hva hovedstedene i Europa er.

Vår påstand om samfunnsfaglærerens særlige ansvar blir videre understøttet etter ferdig analyse av de utvalgte læreverkene (se teoridelen). I 3 av læreverkene (8-10) vi valgte, var det tydelige temaer som direkte kan knyttes opp mot seksualundervisning i faget samfunnsfag. Noe skremmende er det at det er så tilfeldig hvilken bok du ender opp med, ettersom det er veldig individuelt hvor mye vekt de legger på temaene. Av de fire læreverkene vi valgte var det ett av læreverkene som ikke kunne by på noen slags form for relevant informasjon som kunne knyttes opp mot læreplanmålet «Analysere kjønnsroller i skildringer av seksualitet og forklare skilnaden på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep». De 3 resterende læreverkene kunne by på mye god og variert informasjon. Under analysen av læreverkene fant vi straffeloven henvist i to av de fire bøkene.

Begge lærerne vi intervjuet hadde undervist i disse emnene før, gjennom Olweus og i vanlig undervisning. Men hvorfor er det da slik at begge egentlig sier at de ikke har et spesifikt ansvar? Vi vet ikke svaret på dette spørsmålet, men vi gjør oss noen tanker om dette kan skyldes fagtrengsel og for mange krav om måloppnåelse i alle fag. Dette bekrefter også Intervjuobjekt 2 i lærerintervjuet. For å rettferdiggjøre mer (og bedre) seksualundervisning i samfunnsfag kan en jo prøve slik som vi har gjort, å se en sammenheng mellom formålet med faget, som nevnt tidligere, og dra dette inn i den daglige undervisningen i klasserommet. Vi mener det må settes en stopper for at lærerne tenker at det ikke er deres ansvar å snakke om disse emnene, som vist i intervjuene sier alle intervjuobjektene at alle som jobber med barn har et ansvar, men samtidig føler ingen av lærerne et spesielt ansvar.

Konsekvensene ved at samfunnsfaglærerne ikke innser sitt ansvar kan være at det ikke blir tatt opp i det hele tatt. Om alle lærere tenker at det er noen andres ansvar, vil vi aldri

få noe forebyggende arbeid mot seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt. Det er helt naturlig at elever trenger informasjon om årsaker til seksuell trakassering for å kunne forhindre at det skjer. Årsakene (for seksuell trakassering) kvinnesyn, kvinnekampen og likestilling er årsaker som hører til under faget samfunnsfag, ifølge intervjuobjekt1. Om samfunnsfagslærer ikke innser ansvaret sitt og ikke tar opp disse årsakene vil det nok ikke, etter vår mening, bli gjort i noen andre fag heller.

6.0. Konklusjon

I innledningen undret vi oss over hvem som har ansvaret for å snakke om voldtekt, seksuelle krenkelser og seksuell trakassering i skolen. Hvor er det ungdommene skal finne informasjon om emner som er så viktige? Svaret vi fant var at skolen tar på seg ansvaret, men at de ønsker å dele ansvaret med helsesøster og/eller andre kompetente fagpersoner. Problemet viste seg å være at helsesøster er lite tilstede. Hva da med samfunnsfagslæreren? Er det samfunnsfagslæreren ansvar? Vi mener helt klart at samfunnsfagslæreren har et betydelig ansvar. Voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser er store samfunnsproblem, og hva er da mer naturlig enn at samfunnsfagslæreren tar på seg ansvaret for å drive forebyggende undervisning? Ikke bare har skolen en viktig rolle i arbeidet med å oppdage og forebygge at trakassering, vold og krenkelser skjer på skolen, men også ellers i elevens liv. Dette er juridisk forankret, der alle elever i norsk skole er beskyttet gjennom et sett med lover og forskrifter.

Det er mange argumenter for å forbedre seksualundervisningen for å forebygge seksuell trakassering, seksuelle krenkelser og voldtekt, og ovenfor har vi presentert noen. Rent økonomisk viser det seg at forebygging av seksuelle krenkelser, seksuell trakassering og voldtekt uansett vil koste mindre enn å prøve å reparere det i ettertid – både for staten og menneskelivet.

Litteraturliste

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012–2013). *Likestilling kommer ikke av seg selv*. (Meld.St. 2012–2013). Oslo: Departementenes servicesenter.

Barneombudet. (2014). *Helse på barns premisser*. Hentet 14. mai 2017 fra

[http://barneombudet.no/wp-](http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2014/03/Helse_p%C3%A5_barns_premisser.pdf)

[content/uploads/2014/03/Helse_p%C3%A5_barns_premisser.pdf](http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2014/03/Helse_p%C3%A5_barns_premisser.pdf) Bedixen, M., &

Kennair, L.E.O., *Advances in the understanding of same-sex sexual harassment, Evolution and Human Behavior* (January 07,

2017), DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2017.01.001>

Bendixen, M., Kennair, L. F. O. & Grøntvedt, T. V. (2016). *En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring*.

Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

Bendixen, Mons, & Kennair, Leif Edward Ottesen. (2008). *Seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående skole: En resultatrapport* [Sexual harassment among students and staff in high school: a result report]. Trondheim: Norwegian University of Science and Technology (NTNU).

Bendixen, Mons, & Kennair, Leif Edward Ottesen. (2014). *Resultater fra prosjekt Seksuell helse og trakassering i videregående opplæring 2013-2014* [Findings from the Sexual health and harassment project in high school education 2013-2014]. Trondheim: NTNU. Hentet fra

https://www.ntnu.no/documents/10470/0/Rapport+Seksuell+Trakassering+STFK+2014_korrigert.pdf/2b059c9e-034a-4d65-913c-412f635e7d2e

Borgen, G., Dyb, G., Hafstad, G. S., Jensen, T. K., Langballe, Å., Myhre, M., . . . Øverlien, C. et al. (2011). *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge. Kunnskapsstatus*. Revidert 2011. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og seksuelle overgrep

Busch, T. (2013). *Akademisk skriving for bachelor - og masterstudenter*. Bergen: Fagbokforlaget.

Dahlqvist, H. Z., Landstedt, E., Young, R., & Gadin, K. G. (2016). *Dimensions of Peer Sexual Harassment Victimization and Depressive Symptoms in Adolescence: A Longitudinal Cross-Lagged Study in a Swedish Sample*. *J Youth Adolesc.* doi: 10.1007/s10964-016-0446-x

- Diskrimineringsloven om seksuell orientering (2013). *Lov om forbud om diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-58?q=seksuell%20trakassering#KAPITTEL_2
- Helland, T. (2008). *Makt og Menneske, samfunnskunnskap 10*. Cappelen Damm AS.
- Hellevik, P. M., & Øverlie, C. (2013). *Digital mobbing blant barn og ungdom i Norge – En kunnskapsoversikt 2013*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Helseth, H. (2007). *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge*. Nesna: Høgskolen i Nesna.
- Henriksen, A. (2008). *ZOOM 8-10, Samfunnskunnskap 8-10*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kennair, Leif Edward Ottesen, & Bendixen, Mons. (2012). *Sapiosexuality as predictor of sexual harassment and coercion in female and male high school students*. *Evolution and Human Behavior*, 33(5), 479-490. doi: 10.1016/j.evolhumbehav.2012.01.001
- Likestillingsloven (2013). *Lov om likestilling mellom kjønnene*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-59>
- Marshall, S. K., Faaborg-Andersen, P., Tilton-Weaver, L. C., & Stattin, H. (2013). *Peer sexual harassment and deliberate self-injury: longitudinal cross-lag investigations in Canada and Sweden*. *J Adolesc Health*, 53(6), 717-722. doi: 10.1016/j.jadohealth.2013.06.009
- Nomedal, J.H. & Bråthen, S. (2008). *Kosmos 10*. Forlaget Fag og Kultur AS.
- Nomedal, J.H. (2006). *Kosmos 8*. Forlaget Fag og Kultur AS.
- Opplæringslova (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa av 17. juli 1998 nr. 112*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#§9a-3
- Postholm, M.B. & Jacobsen, D.I. (2012). *Læreren med forskerblick: innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Roland, Erling, & Auestad, Gaute. (2009). *Seksuell orientering og mobbing*. Stavanger: Senter for atferdsforskning, Universitetet i Stavanger.

- Schou, L., Dyb, G., & Graff-Iversen, S. (2007). *Voldsutsatt ungdom i Norge - resultater fra helseundersøkelser i seks fylker*. Rapport 2007:8. Nydalen: Nasjonalt Folkehelseinstitutt.
- Skoog, T. & Bayram Özdemir, S. *Physical Appearance and Sexual Activity Mediate the Link Between Early Puberty and Sexual Harassment Victimization in Male Adolescents* (2016) 75: 339. (Original article. First online: 06. April 2016.) DOI: [10.1007/s11199-016-0619-9](https://doi.org/10.1007/s11199-016-0619-9)
- SPØRRETIMEN: 25.mai kl. 10:00, 2016. 38448 St Nr 33 Møte 78-80. Spørsmål 11 side 3319
- Steinar Kvale og Svend Brinkmann,(2015), *3.utgave, 2. opplag, Det kvalitative forskningsintervju; oversatt av Tone M. Anderssen og Johan Rygg*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Straffeloven (2009). *Lov om straff. Annen del. De straffbare handlingene*. Kapittel 26. Seksuallovbrudd. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-11#KAPITTEL_2-11
- Tikkanen, Tarja (2004), *Evaluering av Manifest mot mobbing 2002-2004*. Stavanger: Rogalandsforskning.
- Utdanningsdirektoratet. (2006) *Læreplan i samfunnsfag SAF1-03 (LK06)*. Hentet 11.mai 2017 fra <https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-10.-arssteget>
- Utdanningsdirektoratet. (2006) *Læreplan i samfunnsfag SAF1-03 hele formaal (LK06)*. Hentet 11. mai 2017 fra <https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Formaal>

7.0. VEDLEGG

7.1. Vedlegg 1 – Informasjonsskriv til rektor

Informasjonsskriv

Malin Therese Tufte Øye og Synnøve Tufte Øye

Snørshaugen 15, 5582 Ølensvåg

05/02/17, Ølensvåg.

Grunnskolelærerstudenter, 5-10

Høgskolen Stord/Haugesund

Til

*****

*****

*****

Søknad om å gjennomføre et intervju

Vi er tredjeårsstudenter på lærerutdanningen ved Høgskolen Stord Haugesund og jobber for tiden med en bacheloroppgave i pedagogikk og elevkunnskap med forypning i samfunnsfag.

Vi har lyst å undersøke hvordan seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser blir snakket om i skolen. I samfunnet i dag er det et faktum at seksuell trakassering, voldtekt og overgrep blir et større og større problem. Vi undrer derfor på hvem sitt ansvar det er å ta opp det «ingen vil snakke om» i skolen. Vi undrer også på hvor mye tid lærerne, avdelingslederne og rektor ønsker å bruke på slike emner.

Vi vil be om samtykke til å spørre to lærere som underviser i samfunnsfag ved din skole om å delta i undersøkelsen vår. Siden problemstillingen ikke bare omhandler lærere, men også skolen vil vi gjerne intervjuer rektor også.

.

Det vil ta omtrent 30 minutter å delta på intervjuet vårt. Undersøkelsen er anonym og blir ikke sortert etter skole, men eventuelt etter kommune. Det er frivillig å delta.

Datamaterialet vi innhenter i undersøkelsen blir bare brukt i bacheloroppgaven vår der vi vil analysere funn og sammenligne resultatene med annen forskning på området og pedagogisk/fagdidaktisk teori.

Etter prosjektet er ferdig i mai 2017 vil vi makulere alle svarene vi har fått. Alle skoler som har deltatt kan, om de vil, få utdelt et eksemplar av oppgaven vår. D

Om dere lurer på noe, kan dere kontakte oss på telefon eller mail.

Med vennlig hilsen Malin Therese Tufte Øye og Synnøve Tufte Øye

Malin Therese, tlf: 96507254, Mail: malinthereset@gmail.com eller 137201@hvl.no

Synnøve, tlf: 95898346, Mail: synnove.tufte.oye@haugnett.no eller 136360@hvl.no

7.2. Vedlegg 2 – Lærerintervju

BAKGRUNNSOPPLYSNINGER

- Kjønn
- Alder
- Utdanning
- Aktive år som lærer

ERFARING OM EMNET

- 1) Hvor mye tid bruker skolen på temaene «seksuell trakassering», «voldtekt» og «seksuelle krenkelser»?
  - Er det på skolens eget initiativ eller gjennom Olweus?
  - Blir det satt av tid til disse emnene isolert, det vil si blir de løftet frem eller blir det flettet inn i annen undervisning?
  - Hva er det umiddelbare du tenker på når du hører ord som seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser, i skolesammenheng?

- 2) Hvem er det som har ansvaret for å snakke om disse emnene, etter din mening?
  - Tror du det er slik at de som har ansvaret, følger opp arbeidsoppgaven?
  - Tror du det er slik at mange ser på samfunnsfaglæreren som den som burde ta på seg dette ansvaret? Eventuelt hvorfor?

- 3) Har du selv opplevd å ta opp dette med en elev/elevgruppe?
  - Eventuelt i hvilken setting var dette?
  - Var det bare deg, eller delte du ansvaret med noen?

- 4) Hvor mye tid ønsker du å bruke på disse temaene, om det hadde vært opp til deg?
  - Hadde du delt ansvaret med noen, eller snakket om det alene?
  - Hvem hadde du eventuelt inkludert?

- 5) Hvorfor mener du det er viktig å prate med elevene om slike ting?
- Hva håper du elevene tar med seg fra slike samtaler?

7.3. Vedlegg 3 – Inspektørintervju

BAKGRUNNSOPPLYSNINGER

- Kjønn
- Alder
- Utdanning
- Aktive år som lærer

OM EMNET

1. Når det kommer til å snakke om emner som voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser, finnes det noen lover eller paragrafer dere må følge?
- I så fall hvilke lover/paragrafer er dette, og hvor finner man dem?
2. Er skolen nødt til å ta opp disse emnene eller er det noe hver enkelt skole bestemmer selv?
- Er disse samtaleemnene noe skolen tar opp på eget initiativ, eller er det integrert i Olweus programmet?
3. Hvor mye tid bruker dere på å snakke med elevene om disse emnene?
- Hvor mye tid ønsker dere å bruke?
4. Hvem er det som har ansvaret for å snakke om slike vanskelige emner?
- Hvem mener du bør ha ansvaret?
- Er det en spesiell gruppe faglærere som sitter på ansvaret?

7.4. Vedlegg 4 – Transkribering av intervju

«Hvor mye tid bruker skolen på temaene seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser?»

Dette var et svært konkret spørsmål og vi forventet ikke at lærerne kunne svare konkret på hvor mange timer i året skolen bruker på dette. Ikke overraskende var det stor enighet i svarene til de to lærerne; begge to var enige om at det blir brukt for lite tid på disse emnene. En av informantene svarte at «det er et tema som mange verger seg for å komme inn på, de er redde for at det er flaut og litt pinlig å ta det opp foran elevene. De er også redde for å såre elevene og for at det skal sitte noen der med personlige erfaringer som gjør at det er vanskelig.»

«Er det på skolens eget initiativ eller gjennom Olweus?»

Når vi utformet intervjuguiden hadde vi kunnskap om at denne ungdomsskolen benyttet seg av anti-mobbing programmet Olweus. Ikke overraskende svarte begge intervjuobjektene at det var først og fremst gjennom Olweus disse emnene blir tatt opp i klassesammenheng. Intervjuobjekt1 legger også til at før de begynte med Olweus var det mer opp til hver enkelt lærer om dette var noe de ønsket å vie tid til. Han la også til at han på alle sine år som lærer, aldri har vært ute for at skolen oppfordret lærerne til å ta opp disse temaene på eget initiativ.

«Blir det satt av tid til disse emnene isolert, det vil si blir de løftet frem eller blir det flettet inn i annen undervisning?»

Olweus fungerer slik at læreren blir tildelt ulike emner, som for eksempel «vold og overgrep» der de blir tildelt en PowerPoint med noen filmsnutter. PowerPoint-en og filmsnuttene tar omtrent 20 minutter, og da må originalundervisningen vike for Olweus-opplegget. Utenom Olweus-oppleggene finnes det ingen direkte føringer fra skolen om at lærerne må ta opp emner som seksuell trakassering, voldtekt eller seksuelle krenkelser. Så en kan trygt si at det ikke blir satt av tid til disse emnene isolert med unntak av Olweus.

«Hva er det umiddelbare du tenker på når du hører ord som seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelser, i skolesammenheng?»

Da vi stilte dette spørsmålet, forventet vi å få to forskjellige svar. At vi spør etter de umiddelbare tankene rundt dette emne, gjør at de ikke får tid til å forberede seg og tenke «dypere» enn overflaten. Som forventet fikk vi to vidt forskjellige vinklinger på svaret. De to svarene vi fikk gikk på årsaker og tabu. Ett av svarene: «Årsakene tenker jo jeg at vi må jobbe mer med, likestilling og kvinnesyn og den type ting. Når jeg teker videre tenker jeg at det må vies mer plass.. Kanskje vi burde innført det faget som ble fjernet for 3-4 år siden som heter klassens time.» Intervjuobjekt 1 mente at vi burde arbeide mer med årsakene til seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelsers. Det første h*n tenkte på var årsaker, og mente at en måte å arbeide med dette sammen med elevene var å innføre «klassens time» igjen. Klassens time ble fjernet for tre-fire år siden og var en time der elevene kunne snakke om ting de synes var viktige. En annen tanke intervjuobjektet hadde var å innføre et helt eget fag, og bedre seksualundervisning. H*n mener at bedre seksualundervisning kan bidra til å forebygge at seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelsers skjer og eventuelt hvordan man kan beskytte seg imot det: «Undersøkelser viser jo at de fleste gutter finner ut om sex gjennom porno og der er det jo et ganske skeivt syn, ved at det i porno ofte er kvinner som blir dominert av en mann». Hos intervjuobjekt 2 var «Tabu» det første ordet som dukket opp da h*n hørte begrepene seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelsers: «Tabu er første ordet som dukker opp hos meg, det er som jeg sa vanskelig å snakke om, tøffe, tunge tema som det er lett å gå forbi istedenfor å gripe tak i. Om en har mistanker så tror jeg det dessverre er for mange lærere som da tenker at det sikker ikke er noe, og går videre istedenfor å ta tak i det.» Intervjuobjekt 2 mener altså at siden disse emnene er så vanskelige å snakke om, så er det mange som synes det er enklere å ikke ta tak i det når man får en liten mistanke istedenfor å løfte det frem i lyset. H*n gjorde det klart at h*n mente at dette bare gjaldt når det ikke var klare signaler, når læreren på ingen måte hadde en klar ide om at noe hadde skjedd. Ser lærere tydelige signaler så er det jo klart at de må gripe inn med barnevern og annet, for det er jo lovpålagt.

«Hvem er det som har ansvaret for å snakke om disse emnene, etter din mening?»

Som en kontrast til det forrige spørsmålet, var responsen på dette spørsmålet omtrent samstemt. Begge intervjuobjektene mente at alle som arbeider med barn har et visst ansvar å snakke om seksuell trakassering, voldtekt og seksuelle krenkelsers. Intervjuobjekt 1 mente at helsesøster burde ta en større del i skolen. På skolen h*n arbeider er helsesøster på skolen en eller to dager i uken, noe h*n mener er alt for lite. Hvem skal snakke om det da, når helsesøster ikke er der? Svaret: «Det blir kanskje litt feil å bare gi det til naturfagslærer også,

slik som det har vært tidligere. Det er ofte i det faget det kommer et kapittel som har med seksualundervisning å gjøre». Intervjuobjekt 1 foreslår et samarbeid mellom sosiallærer, kontaktlærer og helsesøster. For å få dette til å fungere må man frigjøre mer penger og tid slik at helsesøster kan være oftere på skolen, noe som i stor grad er forhindret på grunn av penger og politikk. Intervjuobjekt 2 mente at alle som arbeidet ved en skole har et ansvar for å snakke om disse emnene, men at kontaktlærer, eller elevenes primærkontakt har et spesielt ansvar for å se og følge med om det skjer noe. Den primære kontakten bør også ta den første samtalen. Intervjuobjekt 2 skiller mellom å snakke med elevene generelt om disse emnene, og å snakke med elever der lærere har en mistanke om at noe har skjedd: «Den primære kontakten har et ansvar for å kartlegge for å finne ut om det er noe der. Så har en selvsagt et ansvar for å gå videre og koble inn barnevernet og alt det der.»

«Tror du det er slik at de som har ansvaret, følger opp arbeidsoppgaven?»

Dette spørsmålet legger opp til at intervjuobjektene kan svare ut i fra hva de føler, og hva de tror istedenfor å gi konkrete svar på hvordan skolen legger opp. Også her var det uenighet i svarene, noe som kan samsvare med alder og erfaring. Det første intervjuobjektet som har minst erfaring av de to lærerne vi intervjuet, mente at det var slik at de som hadde ansvaret for å snakke om slike emner ikke alltid tok ansvaret like alvorlig: «Det er jo en grunn til at det er blitt en historie om at når naturfagslæreren er syk så gir han seksualundervisningen i vikaropplegg. Det må jo komme fra et sted.» H*n nevner også det at det ikke alltid er slik at lærerne er skikket og godt nok forberedt til å snakke om emner som voldtekt, seksuelle krenkelser og seksuell trakassering. Det andre intervjuobjektet, som har mest erfaring i skolen, mente at alle lærere har et ønske om å ta tak i slike ting om det oppstår. Årsaken til de forskjellige svarene kan være at det andre intervjuobjektet svarte på om de som har ansvaret følger opp arbeidsoppgaven, når det er ungdommer som har opplevd voldtekt, seksuell trakassering eller seksuelle krenkelser: «Jeg tror at de aller fleste lærerne har et ønske om å ta tak i slike ting om de oppstår, jeg tror alle som får tydelige signaler på at noe har hendt tar det opp og går riktig veg for å gjøre noe med det. Det er når du får disse tvilstilfellene der en kan begynne å få mistanke om at det er noe, da kan det være lettere å gå rundt å tenke at det sikkert ikke er noe.

«Tror du det er slik at mange ser på samfunnsfagslæreren som den som burde ta på seg dette ansvaret? Eventuelt hvorfor?»

Også her ble det to ganske så forskjellige svar. Grunnen til at vi tok med dette spørsmålet er at vi intervjuet to lærere i samfunnsfag, noe som gir de innsikt i hva som forventes av dem som

samfunnsfaglærere. Intervjuobjekt 1 nevnte tidligere i intervjuet at noe av det første h*n tenkte på når h*n hørte ord som seksuell trakassering, seksuelle krenkelses og voldtekt, var årsaker: «Om man tenker på årsaksperspektivet ved disse emnene, om årsakene er kvinnesyn og kvinners rettigheter er man plutselig inne på samfunnsfag, med 8. mars og hele den kampen der». H*n mener at for å få til et godt opplegg om slike såre emner, så bør man legge opp til tverrfaglige prosjekt. H*n har erfaring med å ta elevene med på helsestasjonen der de fikk snakket med helsesøstre. Helsesøstrene hadde et lite foredrag for elevene og gav dem en omvisning: «Dette var riktig nok ikke i faget samfunnsfag, det var kontaktlærerne som tok elevene med, altså et tverrfaglig prosjekt». Intervjuobjekt 2 mener ikke at samfunnsfaglærere i seg selv har et spesielt ansvar for å snakke om emner som seksuell trakassering, seksuelle krenkelses og voldtekt. Også her skiller h*n mellom å ta opp disse emnene generelt, og å ta opp dette med elever som har opplevd noe lignende. Når det gjelder å ta opp disse temaene generelt i klassen, altså å bare snakke om dette løst, mener h*n at det er den primære kontakten for klassen som bør ta det opp. Siden temaene er så tøffe å ta opp bør det være den som elevene føler seg trygges på, og som har den næreste kontakten med hjemmet som snakker med elevene om dette: «Etter min erfaring er det i hvert fall slik at det nesten alltid oppstår situasjoner når en tar opp slike ting som dette her. Du vil få noen elever som begynner å gråte, du vil få noen som lukker seg inne og elver som plutselig springer hjem. Da bør det helst være en som har nær kontakt med hjemme som tar dette opp, slik at han/hun kan følge dette opp dagene i ettertid.»

«Har du selv opplevd å ta opp dette med en elev/elevgruppe?»

I og med at vi valgte to samfunnsfaglærere med forskjellig erfaring i skolen, fikk vi her også to forskjellige svar. Som forventet hadde intervjuobjektet med mest erfaring i skolen hatt flere tilfeller av situasjoner der han måtte ta opp emner som voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelses med en elev eller elevgruppe. Intervjuobjekt 1, med minst erfaring, kunne meddele at h*n hadde ansvaret for å gjennomføre et Olweus-opplegg med temaet «vold og overgrep». Opplegget gjennomførte h*n i to klasser, og det tok omtrent 20 minutter. Intervjuobjektet med mest erfaring forklarte at h*n i mange situasjoner har vært den som har hatt ansvaret for å melde videre til barnevernet. H*n har opplevd å stå i en sak der h*n har hatt elever som har blitt utsatt for overgrep. Det var en lang prosess der det var h*n som var den primære kontakten fra skolen hele veien. Skolen hadde ikke sosiallærer, og h*n følte det slik at det var h*ns ansvar helt til barnevernet kom inn og tok over. H*n forklarer at h*n også

har snakket om dette i klassesammenheng flere ganger, der h*n vært nødt til å ta oppfølgingssamtaler etterpå: «I løpet av de 20 årene jeg har vært lærer så kan jeg tenke meg at jeg har hatt en fem-seks slike situasjoner der jeg har vært nødt til å gjøre noe mer enn å bare ha en samtale med klassen og informere. Av og til viser det seg at det er noe der, og andre ganger viser det seg at det kanskje ikke var noe». H*n tilføyer også at mange ganger er det slik at når du tar opp emner som voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser så vil du få en reaksjon. Når du tar opp noe slik i en klasse kan du vente deg å få en reaksjon som om at det er noen som begynner å gråte, og da er det ekstremt viktig å ta en oppfølgende samtale. Det er ikke alltid slik at det er de som gråter som har opplevd noe, men at de kjenner noen som for eksempel har blitt voldtatt og da er det selvsagt viktig å varsle.

«Var det bare deg, eller delte du ansvaret med noen?»

Når det kommer til å snakke generelt om emnene voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser var begge intervjuobjektene på egne ben. Begge hadde opplevd å ta dette opp i klassesammenheng, alene. Intervjuobjekt 2 meddeler at det har skjedd en endring siden h*n begynte som lærer, når det kommer til hvordan en går frem når man har en mistanke om en elev, at han/hun har blitt utsatt for enten voldtekt, seksuell trakassering eller seksuelle krenkelser. H*n følte seg veldig alene i begynnelsen men hadde samtaler med rektor, og på den måten følte han seg ivaretatt: «Nå er det et helt annet apparat, skolen har endret seg veldig. I dag har vi helt klare planer for hva vi skal gjøre, skritt for skritt, punkt for punkt».

«Hvor mye tid ønsker du å bruke på disse temaene, om det hadde vært opp til deg?»

Intervjuobjekt 1 svarer ikke konkret på hvor mye tid h*n ønsker å bruke på emner som voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser. H*n forklarer at han ønsker at helsesøster skal være mer tilstede på skolen, og at helsesøster får tid for seg selv til å snakke med elever om disse emnene. Det andre intervjuobjektet mente at dette er veldig individuelt. Som kontaktlærer igjennom mange år har h*n hatt elevgrupper der h*n sannsynligvis ikke hadde trengt å tatt disse emnene opp i det hele tatt, og det hadde gått fint. H*n har også hatt elevgrupper som har vært svært utfordrende der det har vært seksuell trakassering i klasserommet, høyt og tydelig. I slike elevgrupper må man snakke om disse temaene betydelig mye mer enn i en mer harmonisk elevgruppe.

«Hadde du delt ansvaret med noen, eller snakket om det alene?»

Her hadde Intervjuobjekt 1 klare visjoner om å dele ansvaret med helsesøster. H*n mener at h*n selv klarer seg greit når h*n snakker med sine elever om slikt, men slik er det ikke for alle. Hva gjør man når man får et spørsmål man ikke kan svare på, når det kommer til viktige emner som voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelsers? Om helsesøster kommer på skolen og snakker med elevene om dette, har hun mer integritet og troverdighet enn en usikker lærer: «Elevene vet at dette ikke er mitt fagfelt, jeg er bare samfunnsfaglærer, og dette er noe jeg må gjøre. Om helsesøster kommer inn så vet de at dette er hennes felt, her har hun troverdighet og integritet. Hun skulle vært på skolen 9-16 hver dag, og hun skulle fått øremerket tid til slike ting». Om det skulle kommet opp ting som h*n ikke er i stand til å svare på, må en ha en fagperson som har det som fagfelt i ryggen. Intervjuobjekt 2 forklarer at h*n ikke hadde hatt noen slags problem med å ta opp slike emne objektivt i klasserommet: «Jeg blir ikke flau av å stå foran de å prate om disse tingene, jeg synes det er viktig å ta opp og derfor har jeg alltid gjort det også. Jeg har ikke gjort det som timelærer, bare når jeg har vært kontaktlærer.

«Hvorfor mener du det er viktig å prate med elevene om slike ting?»

Intervjuobjekt 1 mente at grunnen til at det er viktig å prate med elevene om slike ting, er for å skape gode samfunnsborgere «vel så mye som å pumpe de med fag». Med saker som Hemsedalsaken og russelåter, som handler om voldtekt, er det generelt viktig å øke fokus, og snakke om slike emner. H*n mener at alle som arbeider på skolen har et ansvar om å fortelle de hva som er viktig og hva som er galt, men det blir det ikke satt av nok tid til. Han tilføyer også det h*n tidligere har nevnt, helsesøster må være mer tilstede: «Det handler om politikk og penger». Intervjuobjekt 2 forklarer at det er viktig av flere årsaker, den innlysende årsaken er at det er viktig å snakke om for å avdekke overgrep. Det er også viktig å snakke om voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelsers nettopp for å forebygge at ting som dette skjer. Det å lære gutter at et nei er et nei, og at det mest sannsynlig ikke blir et ja selv om du spør 17 ganger er viktig, for det er ikke en selvfølge at en ungdom på 15-16 vet hvor grensene går: «Jeg har hatt en klasse der det var veldig mye skjellsord som «jævla homo» eller «hore» som ble slengt ut i klasserommet titt og ofte. Det var venner som slang ut slike bemerkninger, så det var ikke mobbing i den forstand, men det var allikevel en uhyggelig tone rundt det. Det var også en veldig lav terskel for å slenge ut seksuelle bemerkninger.» H*n måtte da ta dette opp i plenum, hva konsekvenser dette kunne ha for den enkelte, for eksempel

hvor enkelt det er å påføre en jente spiseforstyrrelser om man kommenterer vekt eller utseende.

Intervju med inspektør

Da vi skulle intervju ledelsen, fikk vi kontakt med en inspektør som hadde vært ansatt på skolen i fire år. H*n har vært ansatt i PP tjenesten og har mastergrad i spesialpedagogikk med hovedvekt på adferd.

«Når det kommer til å snakke om emner som voldtekt, seksuell trakassering og seksuelle krenkelser, finnes det noen lover eller paragrafer dere må følge? I så fall hvilke lover/paragrafer er dette, og hvor finner man dem?»

H*n sier at de som undervisningsinstitusjon må forholde seg til opplæringsloven § 9A-3, om det psykososiale miljøet der alle elever har rett på et godt psykososialt miljø. Denne loven tar de på alvor, men hun sier at de dessverre når det kommer til seksuell trakassering og eller krenkelser har altfor høy terskel av toleranse før de sier fra, dette gjelder både voksne og elever. Fylkesmannen har en veileder skolen skal følge når det kommer til innmelding til barnevern av slike saker. Ansatte har flere ganger diskutert at det bør være en lav terskel for å kontakte barnevernet når det gjelder mistanke om at elever er utsatt for seksuell trakassering og/eller seksuelle krenkelser, enten på skolen eller på fritiden: «Når det gjelder voldtekt er det straffeloven som trer inn, og da er det en selvfølge at vi tar kontakt med politiet om gutten eller jenta ønsker å anmelde».

«Er skolen nødt til å ta opp disse emnene eller er det noe hver enkelt skole bestemmer selv? Er disse samtaleemnene noe som skolen tar opp på egen initiativ, eller er det integrert i Olweus-programmet?»

Skolen skal, som tidligere nevnt, forholde seg til Opplæringsloven § 9A-3, der det finnes en handlingsplan med rutiner som er utarbeidet fra kommunen som er skolen sin arbeidsgiver. Det er i tillegg i programmet fra Olweus lagt inn hvordan en kan jobbe med disse temaene i skolen. Inspektøren forklarer også at ettersom det har skjedd endringer i skolens ledelse har de en mulighet for å trappe opp arbeidet med den forebyggende delen av det psykososiale perspektivet på skolen. Inspektøren forklarte også at de gjennomførte ett møte der de kom frem til at de tidligere har vært alt for dårlige med å jobbe forebyggende, men ettersom det har skjedd endringer i ledelsen har de nå funnet tiltak som de håper vil fungere forebyggende: «Det ble da bestemt at dette skal tidfestes i års-hjulet vårt. Dette vil gi oss muligheter til å

legge inn en fast tid til jobbe med ulike problemstillinger, dette har også vært min «kjepphest» i fire år». Med muligheten for tidfesting av ulike problemstillinger vil det bli lettere å få tid og muligheter til å drive forebyggende arbeid når det gjelder disse viktige temaene som vår problemstilling tar opp. Behovet for forebygging er noe som inspektøren har nylig hatt erfaring med, tøffe saker der ungdom under kriminell lavalder har fått en alvorlig dom. En så alvorlig dom kunne gjerne vært unngått om en hadde mer muligheter til å forebygge og samarbeide med barnevern og politi. Det er en selvfølge at systemet rundt fungerer for skolen kan ikke klare alt dette alene, som inspektøren sier: «En trenger en hel landsby for å oppdra et barn». Erfaringsmessig sier inspektøren at man må og kunne dra lasset i lag med foresatte eller foreldrene til eleven, og alle må ønske det beste for eleven.

«Hvor mye tid bruker dere på å snakke med elevene om disse emnene? Hvor mye tid ønsker dere å bruke?»

Her mener inspektøren at det blir brukt for lite tid, den tiden som er satt av i forbindelse med Olweus-programmet er ikke nok til å forebygge at seksuelle krenkelses, seksuell trakassering og voldtekt skjer. Skolen har de to siste årene brukt mye ressurser og tid på de forannevnte ekstreme tilfellene. H*n ønsker ikke at det skal være opp til den enkelte kontaktlærer å bestemme om emnet skal tas opp eller velges vekk, det er nettopp derfor h*n vil ha disse temaene tidfestet inn i års-hjulet slik at alle elevene får lik undervisning. Skolen jobber også med å få inn psykologisk førstehjelp, da igjennom helsesøster. Videre er det elevundersøkelse som går på levekår, som de ønsker å innføre, denne skal starte fra 8. trinn slik at skolen har muligheter til å følge elevene fra de starter på denne skolen til de går ut fra skolen i tiende trinn. Denne er på bakgrunn av en tidligere undersøkelse som gikk på hele trinnet og som fanget opp at noen har dårlige leggerutiner og bruker mye tid på sosiale medier etter leggetid. Det kan på disse sosiale mediene foregå seksuell trakassering og dette ønsker skolen å være med på å forebygge, men da må de vite om det og her kan elevundersøkelsen være med å avdekke hva som foregår.

«Hvem er det som har ansvaret for å snakke om slike vanskelige emner? Hvem mener du bør ha ansvaret? Er det en spesiell gruppe faglærere som sitter på ansvaret?»

Inspektøren svarer her at det ikke er en spesiell gruppe faglærere som har ansvaret for å snakke om disse temaene, alle har ansvar både lærere og miljøarbeidere. Den som får nyss eller får vite noe har ansvar for å ta tak i dette, er dette noe som personen som oppdager det

ikke kan klare å ordne opp i på egen hånd så skal saken videre i systemet:

«Alvorlighetsgraden og størrelsen på saken påvirker på hvem som skal kontaktes og ta saken videre, det kan være helsesøster, sosiallærer eller meg som inspektør. Gjelder saken voldtekt er det ofte oss i administrasjonen som sitter med ansvaret for å få saken videre til rette vedkommende, enten det er politi eller barnevernet som må kontaktes. Voldtekt er enda skambelagt og det er de personene på skolen som eleven har fått tillit til som får høre om det først, disse har tatt saken vider til oss i administrasjonen». Inspektøren er veldig tydelig på at alle har et ansvar, selv om det kan være tøft å stå i det når «stormer» som verst. Forebygging og det å slå ned på uakseptabel oppførsel enten det gjelder ordbruk eller oppførsel er noe som må slås ned på der og da, uansett om en er vikar eller faglærer. Administrasjonen har måttet kalle inn foreldre og foresatte for å få hjelp til å endre oppførsel eller ordbruk hos elever.